

Problematika alkoholové závislosti zpracovaná českou kinematografií

Josef Dvořák

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Josef DVOŘÁK**
Osobní číslo: **H108043**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Problematika alkoholové závislosti zpracovaná českou kinematografií**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu.

Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bakalářské práce bude práce zaměřena na:

- hledání odpovědi na otázku vztahu českého filmu a tématu alkoholové závislosti,
- základní orientaci v tématu alkohol a léčba závislosti na něm,
- popsání a rozbor názorů a reakcí diváků na vybraná filmová díla.

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na sledování, rozbor a vyhodnocení komentářů a ohlasů diváků filmů s tématem alkoholové závislosti a její léčby.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bouček, Bohuslav, Alkohol, zlo sociální. Praha 1947.

Opěla, V. a kol. Český hraný film III 1945 – 1960. 1. vyd. Praha: Národní filmový archiv, 2001. ISBN 80-7004-102-1

Opěla, V. a kol. Český hraný film IV 1961 – 1970. 1. vyd. Praha: Národní filmový archiv, 2004. ISBN 80-7004-115-3

Opěla, V. a kol. Český hraný film V 1971 – 1980. 1. vyd. Praha: Národní filmový archiv, 2007. ISBN 978-80-7004-131-4

Opěla, V. a kol. Český hraný film VI 1981 – 1993. 1. vyd. Praha: Národní filmový archiv, 2010. ISBN 978-80-7004-141-3

Řehan, Vladimír, Závislost na alkoholu a jiných drogách. Olomouc 1994.

Skála, Jaroslav, Alkohol a vy. Praha 1974.

Skála, Jaroslav, Sborník studií o abúzu alkoholu a jiných návykových látek, Praha 1982.

Štoll, M. a kol. Český film. Režiséři a dokumentaristé. 1. vyd. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-417-3

Vavřík, M. Sociální patologie. Brno: IMS, 2009.

Vavřík, M. Vybrané sociologické otázky. Brno: IMS, 2010.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

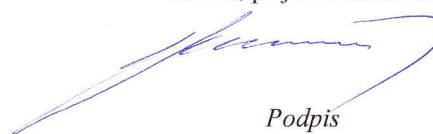
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Josef Dvořák
Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně 20. 3. 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Abstrakt

Bakalářská práce zpracovává problematiku alkoholové závislosti a to jak názory odborných lékařských kapacit, tak i pohledem autorů a režisérů vybraných českých filmů. Zabývá se alkoholem jako látkou a stádií abúzu alkoholu. Věnuje pozornost typologii a charakteristice osob – alkoholiků. Dále popisuje znaky charakteristické pro alkoholovou závislost. Praktická část, založená na zpracování výsledků šetření v oblasti sledovanosti a oblíbenosti vybraných pěti českých filmů, podává informace o postojích a názorech respondentů, kteří se k jednotlivým filmovým dílům vyjádřili. Práce se zamýšlí nad možností využití filmu jako média, jehož prostřednictvím bude především mladá generace informována a varována před nebezpečím, které alkoholová závislost představuje.

Klíčová slova:

Alkohol, český film, alkoholová závislost, tvůrci filmů, český herec, protialkoholní léčebna, mediální vliv

Abstract

The main topic this bachelor thesis focuses on the issue of alcohol addiction from the perspective of medical experts, as well as from the point of view of the authors and directors of some Czech movies. The thesis deals, on the one hand, with alcohol as a substance and on the other hand, with stages of alcohol addiction. It contains a part focused on a typology and characteristics of alcoholics – people suffering from alcoholism, who have a distinct physical desire to consume alcohol beyond their capacity to control it regardless of all rules of common sense, as well. Besides aforesight this thesis contains practical part based on results of a research conducted in the field of ratings and popularity of five selected Czech movies. Purpose of this part is to inform about attitudes and opinions of people who took part in the referred research by expressing their point of view about the movies. Furthermore, the thesis considers a possibility of utilization of movies as a medium that shall represent information about the danger of alcohol addiction, as well as some kind of warning, especially for young generation.

Key expressions:

Alcohol, czech film, alcohol addiction, film producer, czech actor, centre for alcoholic, media influence

Děkuji panu doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D., za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Obsah

Úvod	8
I. Teoretická část.....	10
1. Alkohol a abúzus alkoholu	11
1.1 Alkohol a jeho historie.....	11
1.2 Alkoholik	12
1.3 Abúzus alkoholu a jeho varovné signály.....	13
1.4 Stadia abúzu alkoholu	14
2. Závislost na alkoholu	16
2.1 Definice závislosti podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí.....	16
2.2 Znaký závislosti	17
3. Život a dílo Vladimíra Menšíka	20
3.1 Osobnost herce.....	20
3.2 Vladimír Menšík a alkohol	21
II. Praktická část	23
4. Rozbor vybraných filmových děl.....	24
5. Šetření v oblasti hodnocení a komentářů k vybraným filmům	46
Závěr	68
Seznam použité literatury	70

Úvod

Alkohol a film jsou dva fenomény, které provází náš život. Setkáváme se s nimi prakticky každý den. Z historie víme, že alkohol, jinak též al-kahal, tedy jemnou substancí, dali světu v desátém století Arabové. Film, tedy pohyblivé obrázky přišel na svět později. Jeho vynálezci bratři Lumiérové jej představili na konci devatenáctého století.

Alkohol nás provází životem bohužel již od našeho dětství. Už jako malé děti vnímáme jeho přítomnost ve světě dospělých. Jsme svědky rodinných oslav či tryzen, kdy je alkohol podáván jako součást pohoštění. Sledujeme, že naši blízcí si s cinkáním skleniček připíjejí na zdraví a dobrou náladu, a to v nás vyvolává pocit něčeho pozitivního, co do života dobře zapadá a dotváří jej.

Později se i my stáváme těmi, kteří přicházejí do přímého styku s alkoholovým nápojem. Zprvu jen hlt piva po obědě z tatínkovy sklenice či kapka vína na dně sklenky při přípitku. Alkohol je nám poskytován z rukou našich blízkých a to je velmi nebezpečné. Je nutné, aby si dítě zažilo i jiné, pozitivnější projevy dospělosti a vytvořilo si jiné prospěšnější rituály vedoucí k projevu dospělosti.

Alkohol je tedy součástí společenského života. Tedy není divu, že se objevuje i ve filmu, který je součástí kulturního života dnešního člověka.

Film lze tedy hodnotit jako médium i umění. Kinematografie totiž spojuje jak stránku interpretační a informační tak i uměleckou, tedy hudební či výtvarnou. Z hlediska obsahu jsou filmová díla zdrojem informací o kultuře a stavu společnosti, v níž žijeme. Vypovídají o naší historii či národní identitě. Filmy se zabývají různými vrstvami lidské společnosti, a proto zde nacházíme i znaky sociologického vývoje společnosti.

Filmová tvorba tedy do značné míry ovlivňuje své konzumenty. Hovoříme zde především o mladých lidech. Právě tito dospívající lidé hledají své hodnoty a postoje k budoucímu životu. Film je pro současnou mladou generaci nedílnou součástí jejího života. Vyplňuje značné množství volného času mladých lidí.

Dnešní vztah člověka a světa filmu už dávno není omezen jen na návštěvu biografu. Současní mladí lidé jsou vybaveni jak potřebnou technologií, tak i znalostmi, které umožňují její využívání. Svět počítačů a multimediálních zařízení dovoluje sledovat filmy v podstatě kdekoli. Světová informační síť – Internet dává možnost

přístupu k veškerým filmovým dílům. Je možné si během chvilky opatřit vše, co vás zajímá, či co vás bude bavit. Zároveň můžete o všem, co vás zaujalo, podat zprávu dalším lidem. Sdílíte tak společně názory, postoje a hodnocení. Třeba právě k filmu, který jste viděli a který vás z jistého důvodu oslovil.

Zde vidím potenciál, který je možné využít právě v prevenci zabývající se bojem s alkoholem a závislosti na něm. Cílem této bakalářské práce bude zamyslet se nad problematikou alkoholové závislosti, tak jak je zpracovaná ve filmových dílech české kinematografie. Zároveň také navrhnout možnost využití těchto poznatků pro obor sociální pedagogiky. Primárně v preventivní činnosti zaměřené na mládež a dospívající.

Svou bakalářskou práci jsem koncipoval do dvou základních částí – teoretické a praktické. Teoretická část obsahuje tři kapitoly. V první kapitole se věnuji alkoholu jako látce v historickém přehledu. Dále se budu věnovat popisu osoby na alkoholu závislé, tedy alkoholikovi a stupňům závislosti na alkoholu. Na ni organicky navazuje druhá kapitola, kde popíšu alkoholovou závislost dle odborných kritérií, včetně stádií závislosti na alkoholu. Třetí kapitolu bych rád věnoval životním osudům velkého českého herce pana Vladimíra Menšíka.

Praktická část této práce bude rovněž obsahovat dvě části. V té první provedu rozbor pěti vybraných stěžejních děl české kinematografie zabývajících se alkoholovou závislostí. Druhá kapitola se bude věnovat výsledkům šetření v oblasti hodnocení oblíbenosti těchto popsaných filmů. Zde bude graficky znázorněno bodové hodnocení, jakého film dosáhl u diváků a také celková hodnota oblíbenosti daného filmu. Součástí bude i výpis autentických ohlasů a hodnocení samotných diváků filmu.

I. Teoretická část

1. Alkohol a abúzus alkoholu

1.1 Alkohol a jeho historie

Snad po celou dobu civilizovaného vývoje člověka jej provází alkohol. Tuto návykovou látku znali nejen národy starověkého Egypta, ale také staří Sumerové. Naši dávní předci popíjeli s oblibou především pivo a víno. Zcela zásadní obrat však přinesl objev destilace, který umožnil překročení hranice třinácti až čtrnácti procent koncentrace. (Marhounová, Nešpor, 1995).

Destilaci jako proces výroby alkoholu vynalezli v 10. století staří Arabové. Také Arabové tuto novou látku pojmenovali a z jejich pojmenování al-kahal, což lze volně přeložit jako jemná substance, vznikl nám dobře známý alkohol. Za nejvyšší možnou koncentraci alkoholu je považována hodnota 95 % a alkohol této koncentrace je využíván k lékařským účelům. Běžná koncentrace konzumního alkoholu bývá kolem 40 %. (Skála, 1988)

Postoje spojené s užíváním alkoholických nápojů se během historie měnily. Vliv na to měla nejen doba, ale i stupeň vyspělosti názorů a kultury. Ve starověku lze sledovat přísný odpor k požívání alkoholu a vůbec k projevům opilství. Čínský císař Vu Vong trestal svým nařízením osoby přistižené při pití alkoholu smrtí. Opilce usmrcovali také v řeckých Aténách za vlády Drakona a vládce Solón je nejprve pokutoval a při opakovaném přistižení pijany dával popravit. Staří Spartané zase úmyslně opíjeli své otroky a poté je pro výstrahu ukazovali mládeži, aby v ní vzbudili odpor k vínu.

Ovšem právě víno se od dávných časů považovalo za prostředek prospěšný lidskému zdraví. Přisuzovaly se mu četné léčebné účinky. Věřilo se v jeho schopnost činit ženy plodnějšími, nebo se používalo jako sérum proti hadímu uštknutí či proti účinkům jedu rostlin. Doporučovalo se však jeho ředění, aby vynikla jeho prospěšnost. Učenec a filosof Platón říká, že nemá význam, aby se osoby závislé na alkoholu léčily, pokud neskoncují s alkoholem zcela.

Katolická církev vyjadřovala svůj postoj k pití alkoholu velkoryseji. Spíše než k úplné abstinenci nabádala své ovečky ke střídmosti v pití. Tuto zdrženlivost ukládala svým věřícím za povinnost. Dle zachovaného náboženského spisu příslušela dobrému

věřícímu pouze čtvrtka litru vína denně, přičemž ten, kdo se i tohoto množství zřekl, měl vědět, že jej čeká odměna z Boží milosti. (Skála, 1988).

1.2 Alkoholik

Definice alkoholika dle světové zdravotnické organizace:

„Alkoholik je člověk, jehož závislost na alkoholu dosáhla takového stupně, že mu to činí zřetelné poruchy a újmu:

- ve společenských vztazích,
- ve společenské činnosti,
- na duševním a tělesném zdraví.

Lze konstatovat, že člověk se pijákem a alkoholikem spíše stává, nerodí se jím. Neboť společenské příčiny, které zaviňují zneužívání alkoholických nápojů a jsou počátkem vznikající závislosti na nich, mají převahu nad příčinami individuálními. V tomto smyslu je tedy prevence alkoholismu více než důležitá.“ (Skála, 1974, s. 3).

Hosek (1998) uvádí následující typologii osob závislých na alkoholu:

Běžný konzument jedná se o jedince, využívajícího příležitostí, které se mu naskytnou, aby se napil alkoholického nápoje. Pokud své pití vystupňuje, prodělá následující den známou kocovinu.

Iniciativní konzument záměrně vyhledává mimo běžných příležitostí, jakými jsou třeba oslavy narozenin, posezení s přáteli či firemní večírek, ještě další příležitosti. Stále se jedná o bezproblémového jedince – konzumenta, avšak s rizikovou mírou pití. Ta akceleruje nebezpečnou snášelnivost na alkohol. Na pozici příležitostného pití může iniciativní konzument balancovat dlouhý čas, aniž změní svoji pozici. Toto je však výjimkou. Odtud je poté jen krůček k vyšší formě konzumace tedy k alkoholismu.

Stop alkoholik se oddává nevázanému pití v souvislých, avšak časově omezených intervalech přesahujících jeden den. Tento závislý konzument bývá také označován jako **kvartální piják**. Výběr časového intervalu pití je závislá osoba schopna do jisté míry korigovat. Tedy až několikadenní opilecké tahy jsou střídány přestávkami trvajících i více týdnů či měsíců. Někteří stop alkoholici se dostávají do stádia,

kdy už alkohol nemohou konzumovat, neboť vzhledem k předešlé delší abstinenci v nich vyvolává odpor. Přestávka v pití je vlastně vynucená.

Nonstop alkoholik se vyznačuje permanentním pitím a to pokud u něj nenastane překážka v podobě vynucené abstinence (např. hospitalizace, odnětí svobody apod.) Jeho denní dávka konzumovaných alkoholických nápojů přesahuje 70 gramů stoprocentního alkoholu (tj. např. 3 dvanáctistupňová piva, 3,5 sklenky tzv. panáka lihoviny atd.). Tato dávka je však proměnlivá a to v závislosti na mnoha okolnostech. Jedná se třeba o fyzickou dispozici jedince jako je hmotnost, věk či pohlaví. Vliv má také způsob stravování nebo profese, kterou vykonává. Tato tolerance se může vzdalovat od průměru o 20%. (Hosek, 1998, s. 17-18).

Klasickou charakteristiku osoby závislé na alkoholu uvádí polský autor Robert Tabus ve své knize Třináctý stupeň blaženosti:

„Alkoholik je osoba, která pitím alkoholických nápojů působí sobě nebo jiným lidem vědomě či nevědomě hmotné nebo psychické škody a která není sama schopna zanechat pití a změnit způsob svého života“. (Tabus, 1984, s. 58).

1.3 Abúzus alkoholu a jeho varovné signály

Skála (1986) uvádí následující typologii abúzu či závislosti:

„**Typ alfa:** abúzus pro ulehčení v souvislosti s vnitřními konflikty. Piják znalý účinku alkoholu jako drogy jej čas od času zneužívá jako anxiolytika k odstranění úzkosti, jindy k potlačení tenze, k získání euforie nebo alespoň k odstranění dysforie, či jako prostředku sbližujícího s druhými lidmi.

Typ beta: příležitostný abúzus (píjácké zvyklosti, víkendová droga). Motivací je nezůstat v izolaci a neodlišovat se od ostatních.

Typ gama: jde již o závislost na alkoholu. Charakteristickým znakem je nespolehlivá, změněná, poruchová kontrola. Jednotlivec si nemůže nikdy být jist, překročí-li určitou hranici alkoholu v krvi, že nebude v pití pokračovat až do intoxikace. Po intoxikaci je schopen kratší či delší dobu abstinovat (vynucená abstinence); tolerance dále stoupá.

Je vyjádřena především psychická závislost. Syndrom odnětí (tj. odvykací příznaky) při detoxikaci je zpravidla nevýrazný.

Typ delta: jde o protahovanou konzumaci alkoholických nápojů (trvalá hladina alkoholu v krvi) spíše ve formě subintoxikace než intoxikace. Hrozí větší poškození tělesného zdraví (cirhóza) i psychického zdraví (delirium tremens) než u typu gama.

Typ epsilon: je blízký typu gama. Představuje epizodický abúzus, často s dramatickým a protahovaným průběhem. Kontrola je prakticky „ztracena“. Tento typ závislosti někdy provází larvovanou afektivní psychózu.

Jednotlivé typy závislosti na alkoholu (gama a delta) se nevyskytují zdaleka jako čisté. Většinou se u nás léčí pacienti s převahou typu gama, méně často s převahou typu delta.“ (Skála, 1986, s. 11-12).

1.4 Stadia abúzu alkoholu

„Na abúzus typu alfa a závislost typu gama se vztahují čtyři vývojová stadia:

- I. stadium – počáteční (iniciální):** alkohol je drogou, kterou si piják ordinuje sám, buď aby potlačil nepříjemné psychické stavy, nebo aby dosáhl ve společnosti příjemného stavu, nálady a přiblížil se k lidem nebo lépe řečeno svým spolupijákům. Frekvence abuzu alkoholu a dávky alkoholických nápojů během času stoupají, nedochází však k alkoholové intoxikaci, nýbrž jen k subintoxikaci.
- II. stadium – varovné (prodromální):** tolerance stále stoupá, dochází nejdříve k občasným, později ke stále častějším stavům opilosti, tj. k alkoholické intoxikaci.
- III. stadium – rozhodné (kritické):** nadále roste tolerance, okénka jsou již charakteristická. Začínají se hromadit problémy, které si vynutí dočasnou kratší či delší abstinenci. Závislá osoba začíná vždy znovu a znovu pít s přesvědčením, že bude alkohol ovládat. Počínaje touto fází dochází u alkoholika k rozhodujícímu obratu, který nazýváme změnou, sníženou, poruchovou až „ztracenou“ kontrolou v pití. Tato změna je trvalá, vyvíjí se celkem v krátkém časovém období (od 6 - 12 měsíců). Od této chvíle je pro alkoholika mnohem snazší abstinence než pití s mírou, které natrvalo již nikdy nedokáže.

- IV. stadium – konečné** (terminální) má výrazný znak snížení tolerance na alkohol, což znamená, že se osoba závislá na alkoholu (alkoholik) opije mnohem rychleji a častěji než dříve a často i při nevhodné příležitosti. Opilost často trvá i několik dní a alkoholik nezřídka začíná pít již od rána.

Není divu, že se pak dostaví příznaky alkoholických psychóz, jako je delirium tremens apod.“ (Skála, 1986, s. 12-13).

2. Závislost na alkoholu

2.1 Definice závislosti podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí

„**Syndrom závislosti** (statistický kód F1x.2, na místo x před desetinnou tečkou se doplňuje látka): Je to skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristiku syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k nejrychlejšímu znovuoobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje. Definitivní diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- a. **silná touha nebo pocit puzení** užívat látku;
- b. **potíže v sebeovládání** při užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo množství látky;
- c. **tělesný odvykací stav**. Látka je užívána s úmyslem zmenšit příznaky vyvolané předchozím užíváním této látky, případně dochází k odvykacímu stavu, který je typický pro tu kterou látku. K mírnění odvykacího stavu se také někdy používá příbuzná látka s podobnými účinky;
- d. **průkaz tolerance k účinku látky** jako vyžadování vyšších dávek látek, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami (jasné příklady lze nalézt u jedinců závislých na alkoholu a opiátech, kteří mohou brát denně takové množství látky, které by zneschopnilo nebo i usmrtilo uživatele bez tolerance);
- e. **postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů** ve prospěch užívané psychoaktivní látky a zvýšené množství času k získání nebo užívání látky, nebo zotavení se z jejího účinku;
- f. **pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků**: poškození jater nadměrným pitím (depresivní stavy, vyplývající z nadměrného užívání látek) nebo toxické poškození myšlení.“ (Nešpor, 2003, s. 14).

2.2 Znaky závislosti

Silná touha nebo pocit puzení užívat látku (craving, bažení)

V roce 1955 se komise odborníků Světové zdravotnické organizace shodla na definici bažení. Popsala ji jako touhu pociťovat účinky psychoaktivní látky, s níž měla osoba dříve zkušenost. Později se ukázalo, že bažení je nutné rozdělovat na **bažení tělesné** (vznikající při odeznívání účinku návykové látky nebo bezprostředně po něm) a **bažení psychické** (objevuje se i po delší abstinenci). (Nešpor, 2003)

Nešpor (2003) uvádí některé objektivní projevy při psychickém bažení:

- Nálezy týkající se aktivace určitých částí mozku (dorzolaterální prefrontální kortex, limbický systém, amygdala, mozeček).
- Oslabení paměti.
- Prodlužuje se reakční čas – zhoršuje se tedy postřeh (Sayette et al., 1994).
- Abnormální nález na elektroretinogramu (záznam elektrické aktivity sítnice, Roy a spol., 1996).
- Zvýšení tepové frekvence systolického krevního tlaku (Weinstein a spol., 1997).
- Snížení kožního galvanického odporu (Greeley a spol., 1993).
- Vyšší aktivita potních žláz a snížení kožní teploty provází také vystavení podnětům aktivujícím závislost čili „spouštěčům“ (Carter, Tiffany, 1999).
- Vyšší salivace (slinění) u závislých na alkoholu (Monti a spol., 1993).

„Bažení zvyšuje riziko recidivy, ale jak poznamenávají Rohsenow a Monti (1999) nemusí tomu tak být vždy. Za jistých okolností může vést bažení k větší opatrnosti a k tomu, že se závislý v budoucnu vyhýbá nebezpečným situacím nebo se na ně lépe připraví.“ (Nešpor, 2003, s. 17).

Potíže v sebeovládání

„V definici závislosti uvedené „potíže v sebeovládání při užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo množství látky“ je druhý znak závislosti. Tento znak úzce souvisí se znakem předchozím tedy s bažením, ale není zcela identický. Craving výrazně zhoršuje sebeovládání. Je však nutné uvést, že i lidé se silným typem bažení, mohou mít zachováno sebeovládání. Stejně tak lidé, kteří si bažení plně neuvědomují, se mohou přestat ve vztahu k návykové látce ovládat, i když nepociťují silné bažení.

Tedy lze shrnout, že bažení je příznakem spíše subjektivním, kdežto zhoršené sebeovládání se jasně týká chování.“ (Nešpor, 2003, s. 18).

Somatický (tělesný) odvykací stav

„Pro tuto diagnózu odvykacího stavu musí být splněna následující kritéria:

1. nedávné vysazení či redukce látky po opakovaném či dlouhodobém užívání;
2. příznaky jsou v souladu se známými známkami odvykacího syndromu;
3. příznaky jsou vysvětlitelné tělesným onemocněním nezávislým na užívání látky a nejsou lépe vysvětlitelné jinou psychickou či behaviorální poruchou.“

(Nešpor, 2003, s. 20).

Nešpor (2003) uvádí následující diagnostická kritéria pro některé odvykací syndromy. U závislosti na alkoholu by měla být shledána alespoň tři následující kritéria: bolesti hlavy, pocení, nevolnost či zvracení, přechodné halucinace nebo iluze, psychomotorický neklid, zrychlený tep nebo vyšší krevní tlak, pocit nemoci či slabosti, nespavost.

Růst tolerance

Je známo, že tolerance se vyznačuje tím, že k dosažení stejného účinku je třeba vyšších dávek látek, nebo že stejné dávky mají nižší účinek. Jak samotná zvýšená tolerance vzniká, není zcela jasné. Jednou z možností je nižší reaktivita CNS na návykovou látku. Další možností je, že se látka rychleji odbourává činností tělesných orgánů (např. rychlejší odbourávání alkoholu v játrech). (Nešpor, 2003).

Zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů

„Toto je důležitá a často se vyskytující známka závislosti. Literatura v této souvislosti hovoří o zúženém spektru chování nebo o stereotypním chování ve vztahu k návykové látce. I v tomto případě je zřetelná souvislost této známky závislosti s bažením, se zhoršeným sebeovládáním ve vztahu k látce a často existuje i souvislost s odvykacími obtížemi při pokusech o redukci či vysazení látky.“ (Nešpor, 2003, s. 24).

Hosek (1998) uvádí, že alkoholik se snaží úzkostlivě dbát na to, aby výdaje, které je nutné nezbytně vydat např. za jídlo, oděvy či obuv byly co nejnižší. Důvodem tohoto jednání je cíl, aby co nejvíce peněz zbylo na nákup alkoholu. Tedy alkoholik se prostřednictvím této nejnižší částky peněz snaží udržovat tělo při životě, aby bylo schopno konzumovat další alkohol. Třeba dovolenou tráví osamělý alkoholik doma,

resp. v nejbližší hospodě, a to při vydatnějším příjmu alkoholu, poněvadž ho v pití neomezuje jinak běžný pracovní řád. Takto strávený čas nepřináší žádnou hodnotu ani jiný pozitivní efekt a je třeba jej pokládat za **promarněný**. Pokud by tento čas věnoval jiné smysluplné činnosti či zájmové aktivitě, dosáhl by nepochybně zřetelného osobního uspokojení a naplnil by tak zčásti smysl svého života.

Pokračování v užívání přes jasný důkaz škodlivých následků

„Je nutné, aby byl pacient o škodlivých následcích včas a správně informován. Tak např. u člověka, který si návykovou látkou poškozuje játra, se až do okamžiku, kdy ho na to lékař upozorní, nebude jednat o znak závislosti. Pokud však bude v návykovém chování pokračovat i po náležitém informování o svém zdravotním stavu, o znak závislosti se již jedná.“ (Nešpor, 2003, s. 25).

Jak uvádí Hosek (1998), podkopávat si vědomě svoje vlastní zdraví je velmi nerozumné. Nikdo si však nedokáže ničit své zdraví jen tak, bez zjevného důvodu. Dochází k tomu až ve chvíli, kdy z člověka vyprchá zájem o **racionální sebekontrolu** vlastního jednání, kdy v souboji normálního života s životem poznamenaným alkoholem vítězí koncepce zcela ochromující a nelogická, kdy touha po konzumaci alkoholu ignoruje rozumem dané argumenty.

3. Život a dílo Vladimíra Menšíka

3.1 Osobnost herce

Vladimír Menšík se narodil 9. října 1929 v Ivančicích u Brna. Občas se uvádí, jako rok narození letopočet o pět let nižší. Důvodem je snad chyba matrikáře, či jak sám Menšík v žertu rád přiznával, jeho touha jít dříve do penze. Pocházel z dělnické rodiny a také proto byl zpočátku směřován na dělnickou dráhu. Avšak již během studií na strojní průmyslovce a poté v zaměstnání v Brněnských strojárnách se účastnil práce v ochotnickém divadle. Po osvobození se stal studentem brněnské JAMU a v roce 1953 absolvoval. Po jedné sezóně u kočovného Vesnického divadla odešel do Prahy a stal se hercem Divadla E. F. Buriana. Zde v tomto angažmá mu ovšem nespovedčila přísná až vojenská disciplína a tak v roce 1958 odešel a stal se členem volného hereckého souboru Filmového studia Barrandov. I když byl hojně obsazovaným filmovým hercem, rád využíval příležitostí k hostování v pražských divadlech. Oblíbená byla jeho přímočará komika, která vydatně těžila z tradice lidových vypravěčů a částečně navazovala na komiku Vlasty Buriana a dalších velkých postav českého jevištního i filmového humoru. Ve filmové branži se začal objevovat od roku 1950 a to jako filmový komparzista. Posléze se uplatnil jako herec v epizodních rolích. Rok 1958 pro něj znamenal účast ve dvou filmech. Větší role si tak zahrál ve filmech Tenkrát o vánocích režiséra Karla Kachyni a především tragickou roli vinárníka Kroce v protialkoholickém dramatu Martina Friče Dnes naposled. Poté již následovala plejáda filmových postav, které Menšík ztvárnil s osobitostí sobě vlastní. Role to byly většinou komického rázu, avšak jeho herectví se projevilo i v tragické rovině. Filmy jako Markéta Lazarová, Klec pro dva, Až přijde kocour, Spalovač mrtvol či Všichni dobří rodáci patří dnes již ke klasice české filmové školy.

Hlavně v 70. a 80. letech hrával Vladimír Menšík poměrně stereotypní role tatínků a manželů. I tady však svým spontánním herectvím, výraznou komikou a bohatým výrazovým rejstříkem dokázal překonat mnohdy nudnou a režimu poplatnou charakteristiku postav. Téměř od samých počátků spolupracoval s televizí, a to jako konferenciér, bavič a vypravěč. Nezapomenutelnými jsou jeho četné Silvestry či Bakaláři.

Vladimír Menšík byl kritikou často označován za výsostně lidového herce v tom nejlepší smyslu slova. Oblíbenost jeho osoby u diváků byla obrovská

a i on nesmírně miloval své publikum. Často za svými obdivovateli jezdil na setkání. Byl oceňován i oficiálně a to tituly jako Nejpopulárnější herec roku (1969, 1973, 1974, 1978). Titul zasloužilý umělec získal v roce 1974 a národní umělec v roce 1978.

Vladimír Menšík byl nepřehlédnutelným fenoménem českého filmu, televize a divadla období 60. až 80. let. Zemřel v roce 1988.

3.2 Vladimír Menšík a alkohol

Vladimír Menšík byl skvělým hercem a kumštýřem, bohužel se mu tedy stala tak jako mnoha jeho kolegům po jistý čas osudnou závislost na alkoholu. Naplno se rozvinula až po jeho příchodu do pražského uměleckého světa. Ten mladého umělce zcela pohltil. Průvodním znakem tohoto prostředí jsou bary a hospody, kde kumštýři debatují o životě a svém umění. Zvláště v době minulého režimu to byla místa, kde se více či méně dal vyjádřit svobodný názor. Toto hektické tempo jeho rozbíhající se kariéry jej stálo nejprve rozpad manželství. Jak píše Tesař, ve svém článku v časopise Reflex č. 51/1999.

„Kluk z Moravy byl najednou mezi slavnými herci,“ řekl jednou Menšík o své pražské proměně, „chtěl jsem se jim vyrovnat.“

Poté následuje smršť alkoholových eskapád, které trvají i několik dnů. Jeho návraty domů bývají trápením, a to jak pro něj, tak i pro jeho blízké. Menšík si tuto skutečnost uvědomoval. Takto popisuje svůj příchod z dlouhé pitky: „Cítil jsem, že už takhle dál žít nemůžu. Alkohol mně už kromě opilosti nic nedával a tolik věcí jsem si tím narušoval, nebo dokonce ztrácel. Sedím tady jako zloděj a najednou se stydím, strašně se stydím. Jaký já mám vůbec důvod takhle se opíjet. Žádný, vůbec žádný. Dělá práci, kterou mám rád, v manželství jsem spokojený a pokud jsou nějaké problémy, vznikají jenom kvůli tomu nešťastnému pití.“ (Menšík, 1993, s. 172).

Vladimír Menšík mnohokrát uvažoval o skoncování s alkoholovou závislostí a často koketoval se závazkem léčby u odborníků. Půjdu ke „Skálovi“ většinou žertoval o léčbě u Doc. Skály. Sám však tušil nepříjemnou skutečnost, že svůj boj se závislostí na alkoholu bez pomoci a rady odborníka nemůže vlastními silami úspěšně zvládnout. Jeho vůle se ukazovala pro tento boj velmi slabou. To naznačuje jeho dilema při návštěvě u kolegy, kdy se nabízelo pití slabého vína.

„Konečně, uvažoval jsem, nechci pít, abych se neopíjel, jinak mně přece pití nijak neškodí. A opíjím se po tvrdém alkoholu. Víno mi neříká nic. Už proto mi není nebezpečné, protože po dvou až čtyřech decilitrech toho mám vrchovatě, pálí mě žába a musím přejít na něco jiného. Ještě pořád jsem se nenapil, ale červ už ve mně pořádně zahlodal.“ (Menšík, 1993, s. 178).

Důležitým a rozhodujícím impulsem, který jej donutil vyhledat pomoc lékaře, bylo fatálně pokažené představení pro významné hosty. Menšík jej absolvoval opilý a již během jeho produkce obecenstvo odhalilo jeho alkoholovou indispozici. Z řad diváků se ozývalo: „Jen di rovně!“ a „Nech ho bejt, je chudák napařenej!“ Vladimír Menšík tak zažil velkou potupu a hanbu. Promluvil k němu totiž hlas jeho diváka. Diváka, který byl pro něj alfou i omegou jeho existence. Této výrazné kritice a opovržení již nešlo vzdorovat ani to nevnímat.

Vladimír Menšík poté zazvonil na dveře pražské léčebny u Apolináře. Jeho přijetí proběhlo vřele. Službu konající sestra jej uvítala slovy: „Vždyť my už tady na vás s panem doktorem čekáme nejmíň pět let!“ (Menšík, 1993, s. 201).

V léčebně vládla přísná disciplína a ta Vladimíru Menšíkovi dost vadila. „Osvobodte mě!“ tak prosil Menšík primáře Plzáka. Ten jeho naléhání vyhověl a jeho stav komentoval slovy: „Léčbu nedokončil, ale pomohla mu. Naučil se zase žít v abstinenci.“

Menšík po návratu do života abstinoval osm let. Poté jej postihla recidiva, po níž již alkohol dokázal udržovat pod kontrolou. (Reflex, 1999).

II. Praktická část

4. Rozbor vybraných filmových děl

Cílem této kapitoly je provést rozbor vybraných filmových děl s tematikou alkoholové závislosti. Budeme se věnovat několika vybraným a stěžejním dílům československé kinematografie.

Staneme se svědky osudů lidí, jejichž prokletím se stala droga zvaná alkohol. Budeme sledovat, jakým způsobem alkohol ovlivnil a narušil jejich životy a také životy jejich rodin a jim blízkých lidí. Alkoholová závislost se zde ukáže jako devastující prvek ve vzájemných sociálních interakcích nejen v rodinách, ale i ve společenských vztazích a v zaměstnání postižených. Většina z filmových hrdinů se však svému osudu nepoddá a rozhodne se bojovat s alkoholem a následně se vymanit ze zákeřné závislosti. Vyhledávají pomoc odborných lékařských pracovišť a svěřují se do péče lékařů. Poznáme tedy i vztah pacienta a jeho lékaře.

Je však namístě si uvědomit, že tyto filmy a jejich hrdinové nejsou jen pouhou filmovou fikcí, ale že se v nich skrývají osudy skutečných lidí, které se odehrávají v reálné společenské situaci. Toto tvrzení dokládá i účast odborníků z řad lékařů, kteří zasvětili svůj život boji s alkoholismem na tvorbě zmíněných filmových děl. Spolupráci na scénářích tak přijali například doc. MUDr. Jaroslav Skála CSc. Nebo MUDr. Ladislav Pecháček. V zájmu autentičnosti budou také následující řádky prosyceny citacemi jednotlivých replik hlavních postav příběhů.

Dnes naposled (1955)

Filmem Dnes naposled (1955) nám režisér Martin Frič (1902 - 1968) přináší naprosto jedinečný pohled do světa pijáků alkoholu. Setkáváme se zde s pestrou plejádou typů osob, jejichž středobodem existence se stala závislost na alkoholu. Vstupme tedy do denní vinárny U Kroců a seznámme se s jejími štamgasty.

Pan inženýr Danda v podání Zdeňka Štěpánka (1896 - 1968). Navenek vyhlížející jako spolehlivý vedoucí pracovník v továrně, ale ve skutečnosti rozpadající se osobnost se silnou touhou po alkoholu. V prostředí vinárny pomalu nachází své jisté útočiště. „*Víte tam, tam za oknem, tam je veřejnost...ale tady, to je můj privat, sem si jdu odpočinout.*“ Ano, tady Ing. Danda nachází klid a pochopení. Toto prostředí postupně vymění nejen za svoji kancelář a kariéru, ale i za domácí zázemí a úctu blízkých

v rodině. Pije samozřejmě i v zaměstnání a doma – jen tam nemá potřebný klid na vychutnání své závislosti. Jeho osobnost je však ještě stále schopná jisté sebereflexe a náhledu na svoji závislost. Proto tady vidíme pokus o radikální skoncování se svojí závislostí. „*Já si teďka tohle vypiju, pak si dám prcka a tím to hasne.*“ Tak přesvědčuje nejen svého kamaráda z mokré čtvrti, se kterým se loučí společně s každým druhem kořalek, ale především sám sebe. Po jeho dalším krutém selhání vůči rodině a sobě nachází odvahu a sílu k opravdovému životnímu kroku a nastupuje odbornou léčbu v protialkoholní léčebně.

Nadaný houslista Karel Mašek je další postavou Fričova dramatu. Herec Vladimír Ráž (1923 - 2000) zde ztvárňuje častou oběť alkoholu a to umělce. Člověka, kterého jeho nadání a výjimečnost vyčleňují ze společnosti ostatních. Jeho talent by se měl stát posláním. Jemu je však lépe než na zkoušce orchestru mezi osazenstvem podniku U Kroců. I jeho symbolizuje vlastnost mnoha alkoholiků a to náchylnost ke lži. Lže především své oddané partnerce. Ženě, která věří v jeho lepší stránku a snaží se jej vrátit do spořádaného způsobu života. Sebestředný Mašek však vidí jen sebe. Svě selhání, kdy je vyhozen z orchestru a tedy je bez zdroje příjmů se snaží maskovat lži či následným prodejem svého mistrovského nástroje. Také on zaznamenává záchvěv abstinenci euforie, ale rychle zklamává a podléhá magické vůni grogu. Poslední jeho avantýrou bylo náhodou dané sblížení s atraktivní paní Řehákovou. Mašek se k ní příležitostně nastěhuje a velmi si užívá její přízně i dočasné tolerance k jeho alkoholismu a povalečství. Celá jeho anabáze ve lži a závislosti končí tragédií a to pádem do světlíku.

Jak uvádí Skála (1988), často je slýchán názor, že umělci mívají k alkoholu svým způsobem blíže. Alkohol se pro mnohé z nich stává jistou múzou či zdrojem inspirace. Tedy věci pro jejich činnost prospěšnou. Opak však bývá pravdou a faktem je, že talentovaní jedinci svá díla vytvořili ne proto, že pili, nýbrž navzdory tomu. Nezodpovězenou otázkou však zůstává, co vše by dokázali, kdyby v jejich životě nebylo tolik alkoholu.

Režisér Martin Frič nám představí mimo tyto dva typy alkoholiků – tedy na první pohled solidní a úspěšné muže - také dva „profesionální opilce“. Dva diametrálně odlišné typy z naprosto rozdílných společenských vrstev. Pan továrník Taupe a holič Zemánek. Zřejmě znárodněním podniku postiženého továrníka Taupeho mistrně ztvárnil herec František Smolík (1891 - 1972). V jeho podání se setkáváme s lidskou

troskou v nejtěžším stádiu patologické závislosti na alkoholu. Nemluvný starý muž potácející se v těžké opilosti pronásledován vidinami.

Jak uvádí Bayard a spol. (2004), k příznakům deliria tremens patří kromě deliria, které se projevuje zastřeným vědomím, poruchami poznávacích funkcí, spánku a psychomotoriky také zrakové halucinace a nápadný třes. K rizikovým faktorům deliria tremens patří denní pití vysokých dávek alkoholu, vyšší věk, postižení jater a výrazné projevy odvykacího stavu. (in Zpravodaj drogového informačního centra 2006, 51, s. 4).

„Vědomí je obluzené, nemocný je dezorientován místem a časem, nikoli vlastní osobou.“ (Skála, 1988, s. 31).

Mučivé představy deliria, kdy je pan Taupe pronásledován hlodavci se střídají s halucinacemi. V nich se vrací do svých lepších časů. Ve svém rozlehlém, avšak již rozprodaném bytě přijímá imaginární návštěvníky. Šílená slavnost plná hlasů a přízračné hudby končí pro pana továrníka hospitalizací v psychiatrické léčebně. „*Je ho škoda, moc nemluvil a platil správně*“ hodnotí nešťastný konec štamgasta vinárník Kroc. „*No z toho je vidět, že to neměl v palici v pořádku*“ glosuje vtipně holič Zemánek.

Herec Jiří Sovák (1920 - 2000) představitel klasického modelu opilce – holiče Zemánka. Mužik v bílém plášti představuje jakýsi stálý inventář denní vinárny u Kroců. Vždyť i jeho provozovna je „přes dvorek“. Tak zde vysedává v každé volné chvíli a dokonce je i ochotným pomocníkem vinárníkovým. „*Prosím, Figaro, sem Figaro tam*“, drobně posluhuje hostům. Je vždy připraven poskytnout svoji společnost a naslouchat stolní společnosti. Za to pro něj vždycky něco kápne. Panáček kořalky nebo cigareta. Alkohol je pro něj stálým společníkem a přítelem a on jej oddaně miluje.

Film Dnes naposled dle mého názoru patří ke zcela zásadním dílům české kinematografie, která se zabývá světem alkoholiků a jejich typologiemi.

Vzhledem ke svému skvělému hereckému obsazení a výkonům se stává vyhledávaným a ceněným dílem.

Ikarův pád (1977)

Filmové drama Ikarův pád uvedl na plátna kin režisér František Filip (1930) v roce 1977. Profesionálně se tak zhostil adaptace scénáře Jiřího Hubače (1929 - 2011). Máme jedinečnou možnost se seznámit s velmi hodnotným dramatickým dílem. Svědčí o tom několik významných cen, kterými bylo dílo oceněno. U nás i v zahraničí. Jmenujme Mezinárodní televizní festival Zlatá Praha 1977 nebo Mezinárodní televizní festival Monte Carlo 1978.

Ústřední postavou dramatické inscenace o alkoholové závislosti, lásce a zklamání je Jan Kára. Role na míru ušitá geniálnímu herci Vladimíru Menšíkovi (1929 - 1988). Jan Kára je umělec - pianista. Jeho talent se však nerozvíjí v symfonickém orchestru, nýbrž u barového piana a také s trubkou na drobných oslavách a pohřbech. Bohužel toto prostředí se stává živným podhoubím, které jen podporuje a zhoršuje jeho alkoholový abúzus.

Jan Kára je postavou, v níž se snoubí mnoho rozporů a protikladných postojů. Jako mnoho umělců i on má touhu oprostít se od všednosti a vzlétnout. Vzletnout vysoko k nebi až nahoru tam, kde září jasné hvězdy spojené v souhvězdí. Bohužel toto šťastné souhvězdí mu suplují často pouze světla ozařující bar jeho podniku. Právě tady u chápavé barmanky Milušky nachází azyl. Na barové stoličce končí mnoho jeho večerů a nocí, kdy nezřízeně konzumuje sklenky koňaku. K ránu jej pak často odvádí domů jeho syn Ondřej.

Ondřej Kára, kterého hraje Jaromír Hanzlík (1948) je nejen nadaným konzervatoristou, ale také milujícím synem. Trpělivě snáší otcovy eskapády a před okolním světem i v sobě samém se jej snaží obhajovat. Láska k otci má často přednost i před jeho vlastním soukromím. Devastující vliv má na jeho vztah s dívkou Lenkou.

Alkoholikova rodina je vždy prvním a nejvíce postiženým objektem jeho závislosti. Pro Jana Kára je však právě rodina středobodem jeho vesmíru. Je schopen ji velmi milovat a své city neváhá dát najevo. Stejně tak je ovšem schopen své nejbližší znovu a znovu zklamávat. Vzbuzuje u nich naděje, jež vzápětí vezmou za své. Dialog mezi ním a synem Ondrou na rodinné oslavě synova absolventského koncertu to přesně vystihuje: *„Ale stejně Ondro, já nevím, kde to v člověku vězí, ale já to mám v sobě jako skobu zabodnutou. Najednou jsem ti měl žízeň, tak vyprahlo jako bys mě podřízil a takovou klepotici!*

Já se musel chytit až za stůl, ale poprvé v životě jsem tu chuť napít překonal! Sám od sebe!“ Vzápětí poté však usedá k baru a překotně do sebe obrací několik skleniček koňaku...

Právě rodinná oslava se stává místem, kde se jeho závislost projeví v celé šíři. Kárově rodině je jasné kolik uhodilo. Naneštěstí se účastní oslavy nejen Ondrova dívka Hanka, ale i její otec. Tím je doktor Houdek (Josef Vinklář). Doktor Houdek je lékař a po pár indiciích spolehlivě diagnostikuje Károvu alkoholovou závislost. Nabízí svoji odbornou pomoc „*Pane Kára, měl byste se sebou něco dělat. Přijďte za mnou, já vás zavedu k jednomu kolegovi.*“ Je ale Károu příkře odmítnut. „*Já se cejtím docela dobře, já doktora nepotřebuju!*“ Toto konstatování signalizuje stav, kdy alkoholik ještě postrádá potřebný náhled na svoji situaci. Následuje opilecký výstup, který ukončí nejen oslavu, ale znamená konec i ve vztahu Káry se svojí manželkou.

Ženu Jana Káry, Marii ztělesňuje herečka Jana Hlaváčová (1938). V jejím podání se setkáváme s typem manželky alkoholika. Zprvu chápavá žena se stává obětí závislosti svého muže. Trpělivě snáší jeho opilecké výstřelky. Pozdní noční návraty domů. Nekonečné manželovy sliby a přísahy, které končí vždy zklamáním. „*Copak je tohle k životu? To co žijeme?*“ ptá se zoufale. Je však již rozhodnuta. Na nátlak svého bratra a Károva nenáviděného švagra odchází od manžela. Pochopení a podporu dostává nakonec i od syna. „*Já myslím mami, že tady nemůžeš zůstat. Třeba to s ním pohne.*“ S nadějí doufá Ondra v toto řešení. „*Děláme to jen pro jeho dobro, vid’?*“ Těmito slovy matka a manželka Marie Kárová se slzami v očích omlouvá sama sobě i synovi svoje rozhodnutí.

Občas se objeví názor, že žena člověka závislého na alkoholu si za svůj osud může v pravdě sama. Mohla si povšimnout jeho **sklonů k pití** už při samotném seznámení a na počátcích soužití. Toto však je velmi diskutabilní, neboť jasných indicií k laickému diagnostikování závislého jedince není příliš mnoho. Tragédií partnerského soužití s alkoholikem je, že zatímco rozum velí se rozejít ihned na počátku odhalené a rozvíjející se závislosti, tak partner závislého volí cestu trpělivého a zpravidla marného vyčkávání, že vše se obrátí k lepšímu. Stálé apelování střídají nedodržené sliby, vroucné prosby střídají lži a neupřímnost. (Hosek, 1998).

„Ideálním výsledkem práce s manželkou závislého je to, aby manžel problém s alkoholem překonal. Anglicky se takovému přístupu říká „tough love“ (tvrdá láska). (Nešpor, 1998, s. 156 odb. pozn. č. 11 k textu in Hosek, 1998).

Ondřej s otcem zůstává. Stále se snaží věřit v lepší zítřek a ví, že bez něj by otec už definitivně ztratil vůli k životu a snad i nápravě. Tohoto faktu si je Jan Kára vědom a oporou si je snad i sobecky jist. Ostatně to dá svému švagrovi jasně znát. „*Skončíš v pangejtě!*“ Tak prorokuje Karel Otradovec budoucnost pro Jana Káru. Ten však s jistotou kontruje. „*Já mám syna, Karlíku. Syna Ondru a ten mě vytáhne!*“ Vzápětí však opět krutě zklamává. Jeho závislost postupuje a stupeň opilosti se zvyšuje. Situace se zdá být ztracena a osud pijáka Káry zpečetěn.

Snad pod tíhou svědomí, se zbytkem sebeúcty a pocitem dluhu k okolnímu světu se Jan Kára rozhoduje k radikálnímu kroku. Kroku, který měl přijít mnohem dříve a který by znamenal spásu jeho osobnosti a rodiny. Klavírista Jan Kára se rozhoduje pro nástup na léčení. Dobrovolný odchod do protialkoholní léčebny. Syn Ondřej jej nachází velmi časně ráno, oblečeného do svátečních šatů. Má sbalený kufřík s osobními věcmi na stole a v hlavě rozhodnutí.

„*Já jdu TAM Ondro, já jsem se rozhodl! Já už totiž nemůžu. Já ti děkuju, žes mě pomoh, žes do mě nekop, za to žes... Tobě i mámě přinášel zatím, jen samý starosti. Jsem ti nikdy nic pořádnýho nedal a tys mě tam nenechal ležet, tak já jsem se rozhodl, že to zkusím. Prosím tě pomoz mi v tom ještě!*“ Těmito slovy se upřímně obrací ke svému synovi. Jeho odhodlání je pevné. Snad se mu na jeho nastávající životní pouti povede dobře. Bude to cesta dlouhá a plná nástrah. Obstojí? Zklame? Nebo se přidá do hejna tažných ptáků.

„**Dobrovolná ústavní léčba** alkoholismu nastává zpravidla při špatném zdravotním stavu, velké vzdálenosti od protialkoholní poradny, v situacích, kdy se vyostří situace v rodině, při podmíněném odsouzení, kdy při nejbližším přestupku hrozí trest odnětí svobody, „slabá vůle“ v dodržování léčebného rozvrhu poradny, neschopnost vymanit se z vlivu pijáckého prostředí (pacient dokáže sice chodit na Antabus, ale i tak pije) a takové zaměstnání pacienta, kde napití znamená i ohrožení jeho bezpečnosti či jiných osob apod.“ (Skála, 1974, s. 12).

Indikační kritéria pro ústavní léčbu:

- a) Osoby s výraznými důsledky ve společenských vztazích (rodina, práce, zákon),
- b) Osoby se závislostí na více drogách (alkohol, léky),
- c) Osoby s těžkými důsledky na tělesném i psychickém zdraví (organický psychosyndrom),
- d) Osoby s těžkými primárními nebo sekundárními změnami osobnosti,
- e) Osoby, kterým ambulantní léčba nepomáhá, protože ji nezvládají, špatně při ní spolupracují, opakovaně recidivují. (Skála, 1986, s. 38-39).

Tažní ptáci (1983)

Televizní inscenace Tažní ptáci z roku 1983 se stává volným pokračováním filmu Ikarův pád (1977). Režijní taktovky se opět ujal František Filip (1930) a výborným způsobem tak zrealizoval scénář Jiřího Hubače (1929 - 2011). Na tvorbě této inscenace se po odborné stránce podílel odborník na slovo vzatý doc. MUDr. Jaroslav Skála CSc. (1916 - 2007). Vzniklo tak opět pozoruhodné dílo, které nás uvede do světa jedinců závislých na droze zvané alkohol. Budeme sledovat jejich tvrdý boj se závislostí v prostředí protialkoholní léčebny. Tento boj však nebývá vždy vítězný, jde však o to jej nevzdat a nepropadnout se ještě hlouběji do beznaděje. Pomoc těmto pacientům a podanou ruku nabízí nejen personál léčebny, ale oni sami sobě navzájem. Základem úspěšné terapie totiž bývá skupinová léčba. Léčba, kdy se jedinec postižený závislostí stává členem komunity. Komunita pak hodnotí jednání svého člena. Z jejího kladného či záporného stanoviska si pak dotyčný jedinec bere poučení pro své další jednání. Otevřenost a mnohdy tvrdost hodnocení skupiny je vyžadována a bývá ku prospěchu vlastní sebereflexe jedince.

Dalším měřítkem zde bývá hodnocení, zde lépe řečeno bodování pacienta. Tým lékařů a zdravotních sester podrobuje bodovému hodnocení jednání členů terapeutické skupiny. Hodnotí se přístup k léčbě samotné, ale i k projevům kázně při výkonu zaměstnání během dne. Nutností je dodržování řádu a nařízení ústavu. Hodnotí se uklizenost na světnicích a pořádek v osobních věcech. Ustlaná postel i čistá obuv jsou podmínkou kladného zhodnocení. Nedílnou součástí pak je i osobní hygiena. Na vzorné plnění těchto závazků dohlíží předák světnice. Jejich plnění a zanedbávání

pak hlásí při zasedáních komunity. Tímto vedoucím pokoje číslo dvě se po několika měsíčním pobytu v protialkoholní léčebně stává i hrdina našeho příběhu Jan Kára (Vladimír Menšík).

Pijana a pianistu v jedné osobě Jana Káru jsme poznali již v minulém dílu zvaném Ikarův pád (1977). Hudebník, který se živí hrou na barové piano a příležitostným hraním na trubku při pohřbech. Během let se u něj rozvine vážná alkoholová závislost. Jan Kára je však i člověk milující své blízké především svou rodinu. Po letech hořkosti a zklamání, které jim svojí vášní pro alkohol přinášel, se dobrovolně rozhoduje pro léčbu v protialkoholním zařízení. Chce všem a snad i sobě dokázat, že je schopen návratu mezi své nejdražší a vést plnohodnotný život. Jana Káru zastihujeme v léčebně po uplynutí několika týdnů terapie.

„Dobrovolná léčba pacienta závislého na alkoholu trvá zpravidla tři měsíce, popřípadě i o něco delší čas. Někdy bohužel a to pro nedostatek lůžek, musí být tato doba strávená v léčebně i kratší.“ (Skála, 1974, s. 12).

Léčebný řád, fyzická i psychická náročnost léčby a vlastní touha k uzdravení nám představují novou tvář pacienta Káry. Spolupracující člen komunity a spolehlivý vedoucí pokoje číslo dvě, tak to je nyní Jan Kára. Nejenže má na starost sám sebe, ale zodpovídá nyní i za ostatní spolubydlící na světnici. Nahlédněme tedy do pokoje č. 2. Kdo jej obývá a jakými peripetemií procházejí jeho obyvatelé.

Pět vzorně upravených kavalců nese tíhu životních osudů pěti mužů, kteří je stelou. O životě Jana Káry toho víme již mnoho. Je tu však i postava Adolfa Fendrycha, kterého ztělesňuje herec Vlastimil Brodský (1920 - 2002). V našem vyprávění jde o vlastně druhou hlavní postavu příběhu. Jeho kavalec však není vzorový, je neupravený, zanedbaný. Stejně tak jako zevnějšek Fendrychův a na první pohled i jeho duše. Jde o notorického alkoholika, kterého k léčbě nepřiměla vlastní sebereflexe, ale rozhodnutí soudu tzv. **výměr**.

„Léčba na výměr je v podstatných rysech shodná s léčbou dobrovolnou. Shoduje se jak v náplni, tak i programu péče. Protože však je nutno o správný postoj a spolupráci pacienta – alkoholika během léčby bojovat, vyžaduje tato léčba na výměr delší časové trvání.“ (Skála, 1974, s. 13).

Léčebný režim Adolfovi Fendrychovi činí potíže a velmi těžko se mu přizpůsobuje. „Protože jsem neukázněný.“ To zkroušeně sám přiznává.

Alkoholik a spolubydlící doktor filosofie Hála (Eduard Cupák) by k tomu možná poznamenal že: „*Míra vaší neukázněnosti, je mírou vaší svobody.*“ Doktor Hála je vzdělaný muž a svoji účast na léčení přijímá se stoickým klidem. Neboť: „*Přehnaný perfekcionalismus škodí sexuálnímu životu*“ Občas tedy takto krátce glosuje okolní dění. Je recidivujícím pijákem a nijak to nezastírá a nečiní se být lepším. „*Taky, milostivá paní. Alkoholici- třetí, čtvrté stádium, hm.*“ Praví při vzájemném seznamování se ženou chovance Karlíka, který se chce blýsknout známostí s doktorem filosofie jako svým spolubydlícím.

„Třetí stádium, tedy **fáze rozhodná** nastává, jestliže se jedinec sává na alkoholu závislým, tj. stává se alkoholikem. V této fázi je podstatnou okolností, že ztrácí nad svým pitím kontrolu. **Přestává ovládat alkohol, zato alkohol už ovládá jeho.**

Čtvrté stádium, **konečná fáze** je charakteristické pravidelným denním užíváním alkoholu. Hladina alkoholu v jeho krvi často po několik dnů neklesá pod nulovou hranici. Velmi významným znakem této fáze je snížení odolnosti vůči pití alkoholu. Alkoholik se opíjí i poloviční dávkou alkoholu než dříve. Na vině je poškození jaterní tkáně a poškození nervových tkání. Zhoršený zdravotní stav je provázen různými třesů, pocitem strachu, křečemi v lýtkách, pomočováním atd.

Za této situace si alkoholik dříve či později uvědomuje, že **s alkoholem to již dále nejde a bez alkoholu také ne.** Situace se stává bezvýchodnou.“

(Skála, 1974, s. 6-7).

Další výraznou postavou je pedantický účetní Karlík. Roli mistrně zvládl Josef Somr (1934). Karlík je muž, který začal pít kvůli pracovnímu vypětí. Sám své počátky pití popisuje: „*To víte, že jsem byl akurátní člověk. A najednou se mi začaly ztrácet věci. To já nesnesl! Pořád jsem nemohl přijít na to, kdo to dělá. Vždycky, když se mi něco ztratilo tak jsem se napil a pak to šlo v jednom kuse. A víte, co mi řekli? Ně, že lidi kradou, ale že já jsem notorik!*“

Nyní se chce vyléčit. Za každou cenu! Nikdo mu v tom nebude bránit ani překážet. Tak se jeví Karlíkův přístup. Z tohoto důvodu vznikají časté konflikty mezi ním a Fendrychem, který nezodpovědně přistupuje k léčbě. Karlík má pocit, že jej Fendrych ohrožuje a může být příčinou jeho dalších životních nesnází. Při skupinové terapii to vyjadřuje jasně: *Podívejte, já jsem přišel dobrovolně se sem léčit, abych si zasloužil důvěru své ženy. A já se vyléčím. I kdyby to mělo být proti všem! I proti mně*

samotnému. “ Po tváři mu přitom tečou slzy. Jsou to slzy vzteku, lítosti nebo odhodlání? Kdoví?

Poslední a spíše vtipně laděnou figurkou je Jarda Šilhan (Pavel Zedníček), pro kterého jsou obtíže s pitím jen doplněk jeho pestré kariéry chlapíka pohybujícího se na hraně zákona. Tak ví, že bude lepší si vše „odsedět“ v klidu a bez zbytečných obtíží.

Podobně smýšlí i Adolf Fendrych, když je primářem oddělení omylem obviněn a následně potrestán za to, že kouří při práci na chodbě. Vše svěří důvěrníkovi pokoje Károvi a označí i pravého viníka. Sestru Zdeničku Hromádkovou. Jan Kára trvá na tom, aby byla celá věc projednána na skupinové terapii. To Fendrych rezolutně odmítá, protože: *„Já s personálem nechci nic mít. Zasednou si na mě a já se pak odsud nedostanu!“* Přesto, že se celá skutečnost jeví jako jasná, kdy sestra vše popírá a většina zúčastněných Fendrychovi stejně nevěří se Janu Károvi podaří sjednat cestu k objasnění. Hromádková se přiznává s hloupým vysvětlením, že bez cigarety to nevydrží. Za toto jednání si od primáře vyslouží ostré pokárání.

„Co mají říkat oni? Vzali jsme jim všechno! Pohodlí, domov, drogu, pochopení. Místo toho mají jen kázeň, odřikání a tělesnou dřinu. Nutíme je cvičit, běhat, brát léky, které jim obracejí duši v těle! Tvrdý chleba panečku.“ Těmito slovy krátce charakterizuje primář způsob léčby závislého alkoholika ve srovnání s banální chutí na cigaretu.

Snad právě tato epizoda má za následek, že se Adolf Fendrych začíná zapojovat do léčebného programu a jeho vystupování doznává zlepšení. Možná proto, aby udělal radost svému zastánci Károvi. Tato skutečnost se posléze pozitivně odráží v tom, že chovanci pokoje č. 2 mohou opustit brány ústavu a vydat se na cestu k domovu za svými blízkými. Pro Jana Káru má tato odměna dvojnásobnou cenu. Setká se totiž se svojí milovanou rodinou. Se synem Ondrou, který jej na jeho léčení již navštívil, ale hlavně s manželkou Marií, která si za ním zatím cestu nenašla. Věří, že jeho dosavadní úspěch v léčbě Marie ocenění a začnou se pomalu navazovat zpřetrhané vazby jejich soužití. Sebou do Prahy bere i Adolfa Fendrycha. Snad ze soucitu, neboť Fendrych nemá rodinu, za kterou by zašel. Také však proto, aby na rizikového pacienta dohlédl. Jak slíbil panu primáři.

Po příjezdu do Prahy se ve svém bytě Kára ze vzkazu od syna dozvídá, že syn je u své matky. Přesněji řečeno, že Ondřej je na návštěvě ve vile svého strýce

Otradovce, kam se manželka Marie uchýlila po odloučení od svého manžela. Bohužel právě nenáviděný švagr Otradovec je pro svoji povahu a názory považován Károu za jednu z příčin svého nezřízeného pití. Jestli ne jedinou a hlavní příčinu! Jan Kára se vydává za svými blízkými, ale čeká jej jen velké zklamání. Po roztržce s Otradovcem, která se dala předpokládat, nachází Marii ve společnosti nejen svého syna, ale především doktora Říhy. Muže, se kterým Marie prožívá přátelství a snad i kousek štěstí. Kára vše pochopí a je zdrcen.

Na úrovni rodiny lze vysledovat řadu rizikových, ale i protektivních faktorů. Jinými slovy, rodina se může přímo nebo nepřímo podílet na vzniku a rozvoji závislosti některého člena, ale rodina také může rozvoji závislosti předcházet nebo velmi pomoci při překonávání návykového problému. (Nešpor, 2003, s. 79).

Vrací se do svého bytu a svému souputníku Fendrychovi vše hořce vypoví. Bohužel se na scéně, či spíše v chladničce objeví i lahev rumu. Kára rezolutně odmítá Fendrychovu svádění k napití. „*Když nevíš co dělat, tak je nejlepší se napít. To se nemůžeš splést!*“ tak radí snad i bezelstně protřelý pijan. Kára se snaží odolat, hraje na klavír skladbu, kterou složil pro syna. V návalu emocí se chopí sklenky a obrací ji do sebe. Stejně tak i Fendrych, který se doteď sám bál začít pít z respektu před Janem Károu. „*Musíš přepít Antabus!*“ rychle radí a nalévá další odlivku.

„Léčba disulfiramem (Antabusem) je tzv. senzibilizační léčbou závislosti. Umožňuje navodit při užití zneužívané látky (alkoholu) nežádoucí účinky tělesné i psychické, které přispějí k přerušení příjmu této látky a zabrání návratu k dlouhodobému užívání. V předcházení recidivy užívání alkoholu je léčba Antabusem velmi účinným prostředkem. Při dodržení všech pravidel má minimum nežádoucích účinků. Je třeba znát její omezení a rizika a těm se vyhnout.“ (www.fno.cz).

Skála (1988) připomíná, že pro efektivní účinky tohoto léku je Antabus nutné užívat nikoli v řádu týdnů, ale nejméně šest měsíců či ideálně - po dobu jednoho roku.

„*Ježíšmarja, chudák pan primář*“ smířen se selháním praví Kára. Alkohol způsobuje v té chvíli u obou mužů průchod jejich citů, které je váží k jejich blízkým. U Káry je to rodina a u Adolfa Fendrycha dívenka Vendulka. Holčička jeho družky. Té přece slíbil, že pro ni přiletí jako pták z nebe. Fantaskní idea hodna těžkého alkoholika. Pro něj však naplnění jeho života.

Tady se střetává životní touha obou druhů v neštěstí. Oprostit se od tíhy, která je ničící a táhne k zemi. Vzlétnout volně jako ptáci ke slunci. Nevnímat nepřátelské okolí, které u Káry prezentuje švagr Otradovec a u Fendrycha jeho družka. Tento pocit jim oběma však vždy suploval pouze alkohol. Vznést se plni lásky a touhy přinášet radost. V tomto rozpoložení je nachází Kárův syn Ondřej. Letmý pohled stačí, aby pochopil, že otec svůj další boj prohrál.

Návrat do ústavu je krušný. Oba provinilci jsou podrobeni kritice komunity. Jejich dosavadní průběh léčby je anulován. Oba dostávají druhou šanci začít znovu. Kára je navíc zbaven funkce důvěrníka. Bohužel pro ostatní obyvatele pokoje č. 2 se důvěrníkem stává neoblíbený neurotik a pedant Karlík. Jan Kára však začíná léčbu sabotovat. Nespolupracuje. Proto je iniciována schůzka mezi pacientem a Marií s Ondrou. Přítomna je i terapeutka léčebného ústavu. Schůzka probíhá v hořkém duchu. Marie již není ochotna brát Káru jako svého partnera a člověka, kterému by měla být oporou. Omlouvá se za svůj postoj, ale nesleví z něj. Ondra se pokouší dát otci naději, vyjde však najevo, že bude v dohledné době pracovně zaneprázdněn. Tato naděje tedy ztrácí smysl. Jan Kára situaci chápe, je však vnitřně zklamán a jeho psychika dostává další těžkou ránu. Schůzka nic pozitivního nepřinesla, naopak její od léčby ještě více odvrátila.

Sled nepříjemných událostí ještě doplní, když je Adolf Fendrych přistižen vrchní sestrou s lahví alkoholu. Hrozba přemístění na uzavřené oddělení do izolace jej přivádí do stavu, kdy není daleko od sebevraždy. S touhou vše skoncovat a skokem z okna naplnit svůj sen o vzlétnutí. Tak jej zastihne jeho přítel Kára. Jeho čin mu rozmluví a slíbí svou pomoc při řešení dalších událostí. Při schůzi komunity navrhne, aby Fendrych mohl zůstat dále pacientem ústavu neboť jeho slovy: „*Nic není lehčí než člověka odsoudit a nic není těžší než ho pochopit.*“ Dává najevo, že on jej pochopil a právě on bude tím, kdo Fendrychovi podá pomocnou ruku v jeho další léčbě. Oba se tak pokusí v této nelehké zkoušce obstát. Jeho slib zapůsobí na členy komunity i primáře oddělení a ten dává Adolfu Fendrychovi ještě jednu šanci. Tedy tu šanci dává nejen jemu, ale i pacientu Janu Károvi. Neboť ví, že i on potřebuje někoho, kdo s ním bude těžký úděl léčby sdílet společně.

Tak se oba naši hrdinové vydávají na dlouhou a vyčerpávající cestu. Na jejímž konci by měla být svoboda a volnost. Stejně jako hejna tažných ptáků, kteří stoupají na nebi za sluncem.

Zima poutníků

Tak se jmenuje třetí díl trilogie spisovatele a scénáristy Jiřího Hubače (1929 - 2011), který završuje životní osudy klavíristy a alkoholika Jana Káry. Krátký popis tohoto dílu trilogie zde uvádím jen pro úplnost a celkové dokreslení příběhu. Tato část totiž již nebyla zfilmována a zůstala pouze jako literární dílo. Pokus o inscenaci tohoto příběhu byl učiněn v roce 2007 pod režijním vedením Zdeňka Zelenky. Samozřejmě se lišil a to jak obsazením hlavních postav, tak i celkovým odchýlením se od původního scénáře Jiřího Hubače.

Oba naši hrdinové z předešlých dílů tedy Jan Kára a Adolf Fendrych se po úspěšné léčbě vracejí zpět do života. Pro oba je tento návrat více než bolestivý. Zvláště pro Káru. Jeho rodina se rozpadla. Manželka Marie začala vést nový a jistě šťastnější vztah s doktorem Říhou a syn Ondřej žije v Brně. Do bývalého zaměstnání barového pianisty se již nechce vrátit. Cítí, že by tam bylo riziko možné recidivy. Stejně riziko pro něj znamená krátký návrat do kapely, se kterou dříve vyhrával na pohřbech. Nastupuje proto do Lidové školy umění. I zde se však střetává s lidskou neomaleností. Při malicherných konfliktech s pomocným personálem je mu předhazována jeho alkoholová minulost. Zde však prokazuje svoji pevnou vůli a odhodlání nepropadnout opět do spárů alkoholu. Dalším zklamáním prochází při návštěvě syna. Ten žije v neharmonickém vztahu a otec je pro něj již spíše přítěží. Jeho existence se začíná jevit jako bezvýchodná. V té chvíli se setkává se starým známým Adolfem Fendrychem.

Fendrych poznává, že pro Káru je jediným možným řešením návrat k hudbě. Talent a láska k hudbě jsou totiž to jediné, co Janu Károvi opravdu zůstalo. Fendrych bohužel neobstál a svůj boj s alkoholem opět prohrál. Nedovolí však, aby to samé potkalo i jeho přítele. Svoji odhodlaností a dobráctvím přinutí rezignovaného Káru znovu se postavit na vlastní nohy a hlavně vydržet a nevzdat svůj boj. I když boj s alkoholovou závislostí je bojem věčným.

Hadí jed (1981)

V roce 1981 vzniklo další z řady filmových děl s tématem alkohol a závislost na něm. Tvůrcem se stala režisérská legenda československého filmu a jeden z pilířů

tzv. československé nové vlny 60. let režisér František Vlácil (1924 - 1999). Na námět scénářistky Ireny Charvátové bylo zpracováno komorní drama o hledání, touze pomoci a trpkosti zklamání.

Film ve své syrovosti ukazuje zhoubu alkoholové závislosti na člověku, který v životě zažívá pocity osamění a nenaplněnosti. Jeho černobílé zpracování jen podtrhuje neutěšenost situace a její beznaděj.

Hlavní hrdinkou snímku je mladá dívka Vlad'ka (Ilona Svobodová), která prožívá lásku k svému chlapci Martinovi. Během roku ji navíc čeká maturita. Vlad'ku také čeká ještě jedna povinnost, kterou si předsevzala. Je to touha najít někoho, koho však vůbec nepoznala a jeho jméno zná jen z vyprávění matky a ústřížků o placení výživného. Jde o jejího otce Jana Veselého.

Na počátku filmu zastihujeme Vlad'ku s Martinem na rodinné oslavě chlapcových narozenin. Rodina se dobře baví a všichni mladému páru přejí štěstí. Vlad'ka však ví, že letošní zimní prázdniny nestráví bezstarostně na horách. Není přece tím „*naším malým sirotečkem*“ jak ji rodina vnímá. Ona na světě po smrti maminky ještě přece někoho má! Tak se vydává na cestu. Do míst, která lze bez nadsázky označit za kraj světa. Netuší však, že se také ocitne i na okraji lidské společnosti.

Místem, které se stane na čas jejím dobrovolným útočištěm je zapadlá ves kdesi v severní části země. Středobodem civilizace zde je hostinec a malý konzum. Všude téměř liduprázdno a nehostinnost kraje podtrhuje kruté zimní počasí. Na okraji vsi probíhá geologický průzkum. Tam by se měl nacházet muž, za kterým děvče přijelo - Jan Veselý. Postavu alkoholika a Vlad'čina otce bravurně zahrál Josef Vinklár (1930 - 2007).

Nyní tady máme možnost poznat celou partu chlapů z geologického průzkumu. Jana Veselého přezdívaného *inženýr*, frajera Petra a parťáka *dědka*. Společně vysedávají v restauraci a popíjejí pivo. Tady je také poprvé osloví dosud neznámá dívka. Setkání je to však rozpačité a neosobní. Teprve druhý den se skutečně Veselý dozvídá, že Vlad'ka je jeho dcerou a že její matka zemřela. Dívka u něj zůstává. Pomalu začíná chápat, jak se odvíjí život jejího táty. Přezdívkou *inženýr* totiž skutečně pochází od toho, že otec studoval. Poté co se Vlad'ka narodila, došlo mezi ním a partnerkou k roztržce a on odešel ze školy.

Tady můžeme vnímat první počátky jeho rozpadajícího se životního osudu. Proto se Jan Veselý uchýlil k alkoholu, který mu byl lékem na životní neúspěch. Opilost mu dávala zapomenout na vše, co ho tížilo. Časem se ale občasné napití stává pravidelným a vzniká závislost. V případě Vladčína otce je podpořená jeho prací.

Nehostinná krajina, kde fičí mrazivý vítr. Tady přece přijde vždy vhod „něco na zahřátí“. Tvrdá dřina a osamělost to jsou atributy podněcující chuť k napití. Tomuto tlaku Veselý podlehl. Vladka všechno toto vnímá. Je velmi citlivá a rozhodnutá otci pomoci. Proto se zabydluje v maríngotce geologů a začíná o tátu pečovat.

Na oplátku otec slibuje, že pití omezí: *“To tedka přestane, a když tak rozumně.”* Podobné sliby nacházíme u spousty závislých na alkoholu. Většinou se však jedná o rychlé odhodlání a přemíru sebevědomí. Trvání slibů bývá zpravidla velmi krátké a brzy následuje recidiva a zklamání.

Zdá se, že mezi tátou a dcerou vzniká citové pouto. Vladka poznává i další tvář svého otce. Romantická nálada při kytáře a povídání o životě ji utvrzují, že vše ještě není ztraceno a naděje zůstává.

Nutně však přichází otcovo selhání, kdy se zpije do němoty. Vladka je i stále ochotna tátovi podat pomocnou ruku. Kolegové jejího otce jí dávají najevo beznadějnost odhodlání, které z ní vyzařuje. *„Nevěřím, že by kvůli mně toho nenechal!”* Takovou má na to děvče odpověď. Opět se snaží otce přemluvit. Ten však zdůvodňuje své pijáctví: *„Vždycky, když jsem se napil, tak všechno, co mě v životě potkalo tak jsem na to zapomněl. Jenže, na to ty seš ještě moc mladá, abys tomu rozuměla. Ty jsi ještě v životě strašně málo zažila!”* Na otázku, zda by to ještě mohl zkusit, přiznává: *“Já, už jsem to zkoušel. Vždycky to bylo k ničemu, mockrát jsem to zkoušel. Vždycky to vydržím tak nejvýš čtrnáct dní a pak to zase začne. Kdo to nezažil tak to nemůže pochopit!”* Na dívčino naléhání se uvolí, že se ještě pokusí o abstinenci. Sám však tuší, že svůj slib nebude moci ani při nejlepší vůli splnit. *„Já chvílema nevím, jestli ho mám víc ráda nebo je mi ho víc líto.”* Tak posléze hodnotí situaci Vladka. Tím naznačuje postoje mnoha jí podobných lidí. Těch, kteří jsou v soužití s pijákem alkoholu. Někteří se snaží pomáhat v boji se závislostí s pocitem lásky k postiženému a jiní pomáhají se soucitem.

Jan Veselý opět zklamává. Při jeho tajném pití jej přistihne Petr. Ten potom vše oznamuje Vladce. Snad proto, že ji chce uchránit před zklamáním. Děvče

pak nachází tátu v hospodě a opět naprosto zpitého. Poznává marnost svého snažení. Druhý den dochází k velmi vypjaté scéně. Opilý otec se snaží mluvit s Vladčkou. Ta se však zabarikádovává v maringotce a nehodlá už snášet jeho sliby a omluvy, které stěží vyslovuje kvůli opilosti.

„*Já tě mám, rád Vlad'ko, slyšíš?!*“ Prosby se mísí s agresivitou. To, když mlátí do dveří. Snaží se citově vydírat. Dívka se však již nedá zlomit. Odmítá jeho jednání a skoro v pudu sebezáchovy, jen nalehko oblečená prchá promrzlou krajinou pryč. Daleko od svého otce, který ji tak zklamal a ponížil.

„Největším nebezpečím alkoholu pro člověka je však jeho působení na nervový systém.“ (Skála, 1974, s. 7).

Nejcitlivějším místem na škodlivé působení alkoholu je centrální část nervového systému, tedy mozková kůra. Poškození tohoto systému se nepříznivě projevuje v psychice i v jednání člověka a zprostředkovaně i v jeho společenských vztazích a ve společenské činnosti. Jedná se zejména o poškození vnímání a paměti, stupňování duševní únavnosti, citové lability, oslabení vůle až po postupné zpřimitivnění a zchudnutí duševního života. Začíná se projevovat dříve zřetelná otupělost a povrchnost. Vnímáme smíšení přecitlivělosti se zhrubělostí a ztrátou společenského taktu i duševní pohotovosti.

„Tedy lze říci, že zneužívání alkoholu způsobuje primitivizaci člověka a vede ke ztrátě altruistických tendencí a vystupují na povrch tendence egoistické. Výsledkem tohoto procesu bývá a často je asociální až antisociální jednání.“ (Skála, 1974, s. 7-8).

Poté ještě následuje brutální rvačka mezi Veselým a Petrem. Ta rovněž ukončuje pracovní soužití na geologickém vrtu. Partáči odcházejí. Alkoholová závislost tak dokonala své kruté dílo. Povedlo se jí jako již mnohokrát **rozvrátit** jak úzce rodinné, tak i vzájemné mezilidské vztahy. Jan Veselý zůstává sám, jen se svým psem uprostřed mrazivé pustiny. Zůstala mu jen lahev rumu. Jeho život se tak stal definitivně životem osamělého a zahořklého pijana.

Alkohol užívaný při práci je další z řady problémů, s nimiž jsme se setkali v tomto filmu. Jan Veselý se opíjí během pracovní doby a jeho práce je riziková. U těch lidí, kteří alkohol požívají v průběhu práce nebo před ní, je ovlivňován nejen jejich pracovní výkon a kvalita odvedené práce, ale dochází také častěji k pracovním úrazům a nehodám.

Skála (1988, s. 17) uvádí výskyt příznaků alkoholiků v zaměstnání v následujícím pořadí:

- vybírání dovolených po dnech,
- zvýšená únava na pracovišti,
- náladovost,
- slabší výkon proti předchozí době,
- nevyvážený výkon,
- pozdní příchody do práce,
- červené spojivky, lesk očí,
- pití před prací,
- pití při práci,
- zanedbaný zevnějšek.

Dobří holubi se vracejí (1984)

Píše se rok 1984 a diváci v kinech a na televizních obrazovkách mají možnost se setkat s dalším zásadním dílem české kinematografie. Tím je film *Dobří holubi se vracejí* režiséra a scénáristy Dušana Kleina (1939) podle knihy Ladislava Pecháčka (1940).

Opět tedy máme možnost nahlédnout za zdi protialkoholní léčebny a sledovat boj lidí, jejichž prokletím se stal alkohol. Boj tvrdý a nelítostný, který mnohdy nemá vítěze. Budeme sledovat boj týmu lékařů specialistů, kteří se společně podílí na terapiích spolu se svými pacienty, aby je vymanili ze spárů závislosti. Film *Dobří holubi se vracejí*, nám dává možnost se seznámit se specifickým přístupem k léčbě. Místem, kde se odehrává, je totiž experimentální protialkoholní léčebna. Zde jsou praktikovány neortodoxní přístupy k léčbě pacientů. Poznáváme tvrdé a často šikanou zavánějící postupy léčby. **Možná právě takové terapie, kdy je závislý pacient vržen až na samé dno své existence, mu dávají naději na jeho nový náhled a také sílu k dalšímu boji.** Nedat se zlomit a vzdorovat. Vzdorovat své slabosti a prokázat svoji vůli k odhodlání se vyléčit. Takový střet se systémem experimentální léčby čeká i Miloše Lexu v podání Milana Kňáčka (1945).

Lexa je topičem v divadle. Jeho povolání mu dává možnost být na blízku své velké láске Soně. Operní divu Soňu miluje již od dětství. Čas od času se Lexovi do mysli

vracejí útržky z jeho dětství. Vzpomíná na dětskou lásku k dívce, ale i na svého svérázného strýčka. Frajera v podání Petra Čepka. Ten chlapci imponuje svojí divokostí, se kterou však jde ruku v ruce i nějaká ta sklenička alkoholu. Tak se Miloš Lexa zamiluje podruhé. Jeho další láskou a vášní se stává pití alkoholických nápojů.

Jeho opilost mívá větší či menší následky. Většinou to bývá jen povalování v keřích parku. Ovšem nastává den, kdy dojde k velkému průšvihů. Lexa se opíjí v den významného svátku a věren svému povolání topí v kotelně divadla, co jen kotel snese.

Poté co jej nachází zpitého vedle hromady koksu a poté, když jej opilého vlečou před zraky Soni, nastává rozhodnutí o Lexově hospitalizaci v léčebně.

Topič Lexa přichází k bráně protialkoholní léčebny, kde jej už vítá chorál zpěvu. Lékařský personál zde společně s chovanci léčebny zpívá zdejší hymnu.

„Žít jako člověk, chtít lepším být. Pracovat pilně, přestat už pít. Líbat svou ženu, rodiče ctít, dětem svým příkladem být. Můj bratře v bílém, pomoz mi žít, pomoz mi hledat, pomoz mi chtít. Pomoz mi dávat, pomoz mi brát, pomoz mi zas rovně stát!“

Ubytovává se na společné světnici a vzápětí se střetává se zdejší praxí. Seznamuje se s hlavním ošetřovatelem Masákem. Tvrdého a bezcitného ošetřovatele ztvárnil herec Rudolf Hrušínský (1920-1994). Lexa stěží chápe spravedlnost zdejšího hodnocení pořádku. Jsou přidělovány černé a červené body. „*Jeden černý bod, ruší dva červené*“ tak praví ošetřovatel. Zde pozorujeme, podobnou praxi nám známou z léčebny ve filmu Tažní ptáci. Tam byl pořádek také bodován a podle sečtených výsledků byli pacienti odměňováni. Tento systém je tedy v těchto zařízeních používán k motivaci pacientů ve snaze naučit je pozitivnímu přístupu ke každodenním povinnostem. Logika je neúprosná: „*Při poměru jedna k jedné, byste si zakouřil, pak byste vzorně ustlal a skóre by se nezměnilo. Trest by přestal být trestem.*“

Miloš Lexa se ovšem **chce osvobodit** a souhlasí, že **svoboda je poznaná nutnost**. Přijímá tedy podmínky, které avantgardní způsob léčby prikazuje. Zároveň zjišťuje, že pobyt v tomto specializovaném sanatoriu je záležitostí výběrovou a ne každému je umožněno jej podstoupit. Sem jen neradi přijímají třeba pokročilé alkoholiky v toxikomanické fázi. Především proto, že s těmito klinickými případy se jen obtížně pracuje, neboť jejich osobnost je již příliš deformovaná působením alkoholu.

Pokud přijde *takový nadějný alkoholik*, jakým je náš hrdina, pak se pacientem stát může. Zvláště, když je jeho přímluvcem někdo jako slečna Landová. Sonička!

Jsme svědky scén, kdy Lexa vede filosofické hovory nejen se svými spolu pacienty, hlavně malířem Amentem, ale také s primářem ústavu. Snaží se najít smysl probíhající terapie. Hledá k ní cestu. Zjišťuje, že spravedlnost se v této instituci hledá a uplatňuje stěží a že jedinec je ve svém boji odkázán jen na sebe. Je nucen hledat počátky svých selhání u sebe a řešení svého dalšího bytí také. Neboť: *„Nejtěžší rozhodnutí na světě jsou ta, při kterých vůbec nejde o svět. Ale o toho kdo rozhoduje!“* V jeho úvahách vyvstává beznaděj a on na ni reaguje vztekem. Nechce však svůj boj vzdát předčasně.

Jednou z forem léčby je grafoterapie. Pacienti se snaží ze svých pocitů a traumat „vypsat“. Deníku svěřují vše, co je tížilo či tíží. Lexa například se vrací zpět do dětství. *„Pro někoho jsou vzpomínky závažím, pro jiného křídly.“*

Další řečně praktickou zkušeností je pak **služba v terénu**. Tedy přesněji na protialkoholní záchytné stanici.

Chovanci ústavu jsou ve dvojici vybráni, aby vypomáhali personálu záchytky při přijímání nových přírůstků. Pacienti mají příležitost setkávat se se stavy opilosti, které zažívali dosud jen jako samotní aktéři. Nyní mají možnost nahlédnout na tyto stavy jako nezávislí pozorovatelé.

Sami vidí, co způsobuje alkohol člověku. Jakým způsobem se projevuje a jak působí na okolí, které s ním přichází do styku. Nebývají to příjemné chvíle. Setkávají se s bezvládnými těly, často potřísněnými zvrátky. Nebo naopak naráží na agresivitu. Nadávky a vulgárnosti jsou pravidlem. Je na personálu stanice, aby vše zvládl a těmto lidem po zdravotní a také lidské stránce pomohl.

„Aby člověk vystřízlivěl, je nutné jeho setrvání na záchytné stanici po dobu 10, 12, až 24 hodin.“ (Skála, 1974, s. 9).

Svoji dobovou zkušenost s péčí v tomto zařízení poskytuje herec Vladimír Menšík: Pozornost vám je zde věnována ošetřovateli i službukonajícími pacienty. Jejich účast je dána zásadami místní psychoterapie. Účelem toho je, aby se na vlastní oči přesvědčili, jak odporně se lidé chovají pod vlivem alkoholu. Tím posilují v sobě odpor k pití. Je nutno podotknout, že ve většině případů se k zachyceným opilcům chovají s daleko větším pochopením a ohleduplností než kvalifikovaní ošetřovatelé.

Menšík (1993).

Ještě svéráznějším způsobem terapie je podněcování chuťových buněk alkoholem. Pacientům je podán preparát, který v kontraindikaci s alkoholem způsobuje nevolnost. Poté jsou vyzýváni k proplachování ústní dutiny různým alkoholem.

Tak, aby jej následně vyplivli do připraveného kbelíku. Samotný pocit alkoholu v ústech a jeho kloktání vyvolává nevolnost. Pokud pacient neodolá a polkne dávku alkoholu, pak se dostavuje se zvracení. Tato terapie snad zavání nechutností, ale je velmi účinná. Cílem je vytvořit v pacientovi odpor k užívané látce. Nepříjemné pocity v něm vyvolá již jen samotná vůně či chuť zapovězené látky.

Léčba se odvíjí dále a Miloš Lexa při vzájemných hovorech či terapeutických cvičeních poznává osudy a povahy svých kamarádů v neštěstí. Profesora Zlámala, který pije, aby našel řešení fyzikální poučky. Fotbalistu Munclingera, který projel svět, ale zná jen tamní hřiště a šatny. Faráře, který nachází rozpory ve víře a citáty z bible svým způsobem povznáší ostatní. Samozřejmě malíře Amenta, který pije, aby jak jinak našel inspiraci. Nenapravitelné poskoky despoty Masáka - kriminálního Janošíka a duševně zaostalého Obulyho. Ti se léčí na příkaz soudu, tedy nedobrovolně a terorizují své okolí. Každý z nich má svůj důvod proč pít a snad i cíl proč přestat. Při jednom z rozhovorů s primářem se dozvídá překvapivou novinku. Soňa Landová, jeho dávná láska byla také pacientkou zdejšího sanatoria. Nebyla alkoholičkou. Léčila se zde ze závislosti na lécích. I ona vedla svůj deník. „*Podobnost vašich nepodobných osudů je zarážející.*“ Tak hodnotí lékař vzájemný vztah bývalých spolužáků. Oba čeká vzájemné setkání. Setkávají se o Vánocích při koncertu, který dává Soňa Landová zdejšímu ústavu darem. Je to výrazem její vděčnosti.

Krátce na to Miloš Lexa opouští brány léčebny. Ještě jednou se setkává s představitelem zvůle a nátlaku. Hlavní ošetřovatel Masák si nenechá ujít příležitost k demonstraci moci. Před Lexovým očima poníží skladníka Čtvrtečku.

Miloš Lexa je svědkem situace, kdy je člověk – alkoholik zbaven důstojnosti a jeho vůle je definitivně zlomena. Vidí jak je lidská bytost sražena na psychické dno a již není schopna projevu svobodné vůle. Opět s ním zatřese vztek.

Návrat do standardního životního cyklu je po prodělané odvykací léčbě pro pacienta léčebny vždy něčím, co znamená určité riziko. Vrací se do prostředí, které opustil, aby se vypořádal se svojí závislostí. Zanechává zde rodinu, přátele i svoje kolegy v zaměstnání. Ti všichni o jeho diagnóze vědí. Mají vůči němu svá leckdy oprávněná

očekávání. Je na každém jedinci, jak tato očekávání zvládne. Zda bude mít dostatek sil a zda se jeho závislost po čase opět neobjeví a nenastane recidiva.

Miloš Lexa se navrácí ke své dlouholeté a vlastně platonické lásce Soně Landové. Stěhuje se do jejího přepychového bytu a následně zažívají bouřlivé vyústění svého vztahu. Zdá se, že jsou oba šťastní. *„Připadám si jako dobyvatel, plenící kvetoucí město. Splnil se matčin sen. Mám maturitu, žiju se Soňou Landovou a házím lopatou.“* Tak Miloš Lexa hodnotí svoji přítomnost. Má, ale ještě jednu velkou touhu. Chce napsat knihu. O životě. O svém i okolním a popsat tak věci, které jej trápí a nad nimiž přemýšlí. Nedílnou součástí jeho knihy se mají stát i vzpomínky na alkohol a na léčení, které absolvoval. Nesmí tam chybět také nikdo z komunity alkoholiků, které při svém pobytu v sanatoriu poznal. Jak se jim asi vede? Povedlo se jim zanechat pití a abstinovat? Zařadili se do většinové společnosti? Miloš Lexa se tedy vydává na návštěvu svých kamarádů.

Prvním, koho navštíví je bývalý náměstek ministra a nyní zelinář pan Honzíček. Veselý chlapík, který si pochvaluje, jak má nyní „čistou hlavu“. Oprostil se od starostí a odpovědnosti vysokého úředníka a teď prodává lidem banány. Jen drobnost kazí pohled na vyrovnaného člověka, jakým se Honzíček zdá být. Tou drobností je hrnek rumu. Na dotaz, zda pije, jen lakonicky odpoví že „jistě.“ Dalším navštíveným je profesor Zlámal. Ten, kterému Lexa pomohl najít životní rovnováhu, když mu osvětlil fyzikální zákon o nakloněné ploše. Shledává, že pan profesor je pod kuratelou manželky, která bdí nad jeho abstinencí. Chudák však tajně kouří a touží po každé kapce alkoholu. *„Nemáte sebou kapku, malýho panáka? Ani ho nevypiju, jenom svlažím rty. Jako raněný. Kdybyste přišel příště, kromě piva pijte cokoliv.“* Tato slova jasně vypovídají o současném vztahu Zlámala k alkoholu.

Lexa tak prožívá svou již v pořadí druhou deziluzi o abstinenci. Fotbalista Munclinger je také vyrovnaným člověkem. Rád by si zahrál ještě nějakou sezónu v profesionálním fotbalu. Spíše však jak se zdá žije jen ze své minulosti.

Skoro nepije. Jen tři piva denně, tak *„jaký pití.“* Další Milošova cesta vede k malíři Amentovi. *„Jak vidíte, piju, ale taky maluju!“* pyšně oznamuje na uvítanou umělec. On totiž věří na tzv. šťastnou symbiózu alkoholu a umělecké tvorby. Touží dokázat, že alkohol lze ovládat a dokonce jej využívat jako jakýsi podnět k rozšíření své výtvarné inspirace. Ament uskutečnil své výtvarné vize, kvůli kterým opustil léčebnu. Bohužel

zůstává i nadále zneuznaným umělcem. „*Trochu se napít můžete, ale nesmíte začít chlastat. V tom je ten fór!*“ Na Lexovu zmínku o psaní knihy jen reaguje jako kolega umělec, který již ví, jak to s inspirací chodí. Totiž bez alkoholu „*budete možná fungovat jako topič, ale ne jako spisovatel!*“

Skála (1988) uvádí několik postřehů známého spisovatele o pití alkoholu při tvorbě: „Častý je názor laiků, který podporují i sami umělci, že alkohol inspiruje k tvůrčí práci. Neznám však umělce – a měl jsem a mám mezi nimi desítky přátel – jenž by tomu věřil. Je pravda, že mnohý z nich tento názor laikovi nevyvrací, ba že ho v tom bludném mínění ještě podporuje, jako by chtěl ještě více zamlžit okno do své dílny nebo chtěl přidat ohnivější barvy k nimbu, který z jistého romantického pocitu kolem sebe rozlévá.“ (Skála, 1988, s. 19).

Miloš Lexa se vrací ze své výpravy domů. Je zklamán, neboť se ukázalo, že přestat s pitím je věc velmi složitá a snad i nemožná. Recidiva pití se dostavila u všech jeho přátel. Abstinents se nestal žádný.

V bytě Landové probíhá oslava její premiéry. Hosty jsou významní lidé z oboru umění. Samozřejmě se tu nachází i spousta lidí z vyšší společnosti a snobů. Miloš Lexa se tu cítí velmi stísněně. Když je poté v rámci zábavy vyzván, aby také zazpíval nějakou píseň, tak zvolí tu, která je mu blízká. Tu, která vypovídá o životě alkoholika a svojí syrovostí bude ostře kontrastovat s okolní selankou. Je to „*Hymna Václava Hrabyni*“, který se oběsil na půdě rodinného domu v Častolovicích. „*Chtěl, alespoň rovně viset, když už nemohl rovně stát.*“ Pro nás je to již známá hymna protialkoholní léčebny: „*Žít jako člověk, chtít lepším být...*“ Lexa však zůstává nepochopen. Je mu jasné, že tato společnost jej mezi sebe nepřijme a on o to ani nestojí. Poznal zároveň, že vztah, který k němu má Soňa Landová je jen jakousi její specifickou, účelovou terapií. Opět poznal, že **každá závislost oslabuje**.

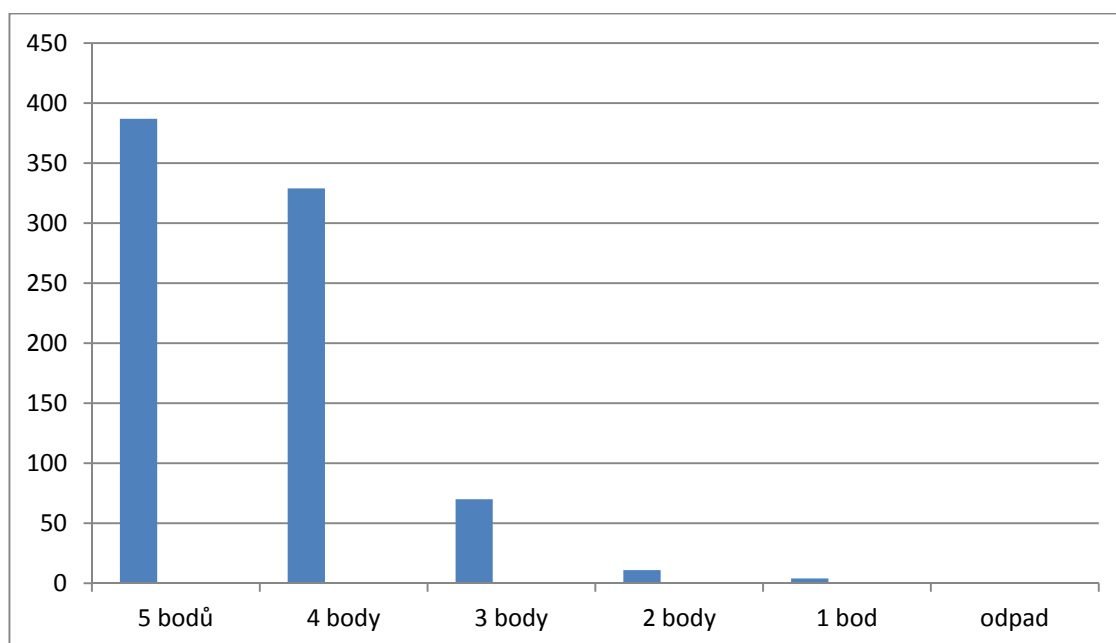
Miloš Lexa opět stojí před branou psychiatrické léčebny, kde měl před časem svůj přechodný domov. Vrací se tak vlastně ke dvěma svým jistotám. Jednak do prostředí které zná a které mu pomohlo v jeho těžkých chvílích a jednak do kotelny, kde má práci o kterou stojí. Kruh se uzavřel.

Na konci příběhu stojí Miloš Lexa jako vyléčený a abstinující člověk. Oproštěný od závislostí, které jej vzájemně svazovaly. To je cíl, který budiž přán i ostatním pacientům, kteří svůj boj se závislostí myslí vážně a nehodlají jej vzdát.

5. Šetření v oblasti hodnocení a komentářů k vybraným filmům

Dnes naposled (1955)

Koncertní mistr Karel Mašek je opilec, stejně jako inženýr Danda i další stálí hosté hospody U Kroců - Taupe a Rendl. Mašek se vrací ráno z hospody a slibuje ženě, že pít přestane. Na zkoušku orchestru ale přijde znovu opilý a ostatní hráči s ním odmítnou hrát. Danda se vrací domů bez tašky a ráno jde zase ke Krocům, i když má v práci důležité jednání. Je přeložen na podřadné místo, ale doma to nepřizná. Jeho dcera se chce vdávat, syn se opil a strávil noc na záchytce. Ani Mašek doma neřekne, že ztratil práci. Prodal Rendlovi housle, namluvil ženě, že jede na zájezd a odešel k bývalé lásce Magdě. Danda chce prodat svoji vilu, aby se zbavil dluhů. Taupe už propil celý majetek a zešilel. Rendl najde Maška v Magdině bytě a vydírá Magdu. Pohádá se s opilým Dandou a na posměch mu částečně ostříhá vlasy. Pak řekne paní Maškové, kde její muž je. Mašková se jde do bytu podívat. Mašek se schová do světlíku, ale spadne a zabije se. Dandovi pořádají zásnubní oběd. Přichází ostříhaný Danda. Atmosféra zásnub přispěje k jeho rozhodnutí řešit situaci dobrovolným odchodem na protialkoholní léčení. *(oficiální text distributora)*

Obr. 1 Graf bodového hodnocení filmu Dnes naposled

Celkový počet respondentů podílejících se na hlasování o oblíbenosti a kvalitě filmu Dnes naposled ke dni 5. února 2013 v 14,24 hod. byl 808 respondentů.

Z těchto respondentů:

387 respondentů film ohodnotilo pěti body

329 respondentů film ohodnotilo čtyřmi body

70 respondentů film ohodnotilo třemi body

11 respondentů film ohodnotilo dvěma body

4 respondenti ohodnotili film jedním bodem

7 respondentů označilo film za odpad

Celkově film Dnes naposled dosáhl míry oblíbenosti u respondentů 86 %.

Tyto hodnoty jsou zaneseny v grafu č. 1

Celkově film Dnes naposled, dosáhl míry oblíbenosti u hodnotících diváků **86 %**. Další kategorii tvoří respondenti, kteří se označili za fanoušky tohoto filmu a to v počtu: 22 respondentů.

K filmu Dnes naposled, bylo napsáno celkem 77 komentářů. Autor z nich vybral následující ohlasy a v zájmu zachování autenticity je ponechal v jejich původní podobě, tj. včetně pravopisných a stylistických chyb.

Zdroj: www.csfd.cz

Lima

Tak tenhle film by měli promítat v protialkoholních léčebnách. Ú-ž-a-s-n-é herecké výkony. To co předvádí Zdeněk Štěpánek, to je slovy nepopsatelné. Škoda, že tenhle film vůbec nedávají v televizi. Co já vím, tak běžel jenom jednou a sice asi před rokem na ČT2 v rámci komponovaného pořadu o chlastu. (25. 5. 2002)

Matty

Cesta do hlubin pijanovy duše. Temné, převážně v noci a v intimně osvětlených pokojích se odehrávající drama, je nejvíce sugestivní, když alkoholiky nechává

v dlouhých záběrech svádět předem prohraný vnitřní boj. Nevyužitím záblesků naděje prohlubovaný pocit zmaru zlehčují komické vsuvky mnohem méně, než by jeden dle obsazení vedlejších rolí (Menšík, Sovák, Bohdalová) čekal. Hororové delirium Františka Smolíka svědčí o šíři talentu Martina Friče, který se možná proslavil komediemi, ale svou řemeslnou profesionalitu nejednou prokázal i v jiném žánru. Nevysvětlené příčiny alkoholismu nás nutí zaujímat vůči postavám rovnou negativní spíše než shovívavé stanovisko, což bylo zřejmě výchovným záměrem filmu (poplatnému své době rovněž tím, že největší neřád je ověšený zlatem a trousí anglická slovíčka). Vhodný k prevenci alkoholismu ano, didaktický přesto nikoliv. 80 %
Zajímavé komentáře: NinadeL, ondrula, BigBang (28. 11. 2011).

brit84

Znáte ty filmy, ve kterých je poukázáno na nějaký závažný problém, řešení se zdá být nemožné a na konci svitne jiskřička naděje? Tak podobný okamžik zde nehledejte. Ponurý film, ukazující příběhy několika mužů holdujících alkoholu. V mnoha scénách mně bylo trapně za ně, i když musím uznat, že oproti Menšíkovi v Ikarově pádu to byl jen slabý čaj. Shodou náhod jsem film viděl vzápětí po Děkujeme, že kouříte, takže dnes mám odvikačku double:) (16. 8. 2011)

Darren

Věděl jsem předem, že tohle nebude film pro mě, spíš zafungovala zvědavost, když mi ho nezávisle na sobě doporučili v jednom týdnu dva lidé a přitom jsem o něm nikdy předtím neslyšel. No, dopadlo to podle očekávání, nic pro mě, pocitově slabé 3* (5. 3. 2011)

Aidan

Úžasný závěr. Zacpával jsem si uši, odvracel zrak, chodil jsem po místnosti, abych unikl pocitu trapnosti. Před prstem, který varovně kynul "Takhle to dopadá", však nebylo lze utéci. Věřím, že tohle někdy lehce šablonovité, každopádně však působivé, memento může lidem závislým skutečně pomoci, aby si svou závislost přiznali a začali s ní něco dělat. Blaze těm, kdo nejsou žádnou svazováním. (Když pomyslím kolikrát za den kontroluji e-mailovou schránku a kolik sladkého jsem s to spořádat na posezení, nejsem si jist, že mezi ty blažené patřím.) (27. 9. 2006)

MrPierec

Na tohle téma se sice hodně filmů točí, ale vždycky je to buď z nadsázkou nebo z cizího prostředí. Tady ukazují několik lidí z normálního života, kteří stále slibují, že toho nechají a klesnou až na dno. Ukazuje prostředí českých hospod, kde se normální lidé mění ve žvatlající ubožáky již kolem oběda a vše se veřejně omlouvá. U nás je vůbec alkoholismus omlouván jako menší slabost a ne jako nebezpečná závislost. Nádherná Irena Kačírková !!! (25. 1. 2010)

Dannysek4U

Absolutne mrazivy. musel jsem to vypinat, jak mi z toho bylo blbe... (8. 6. 2012)

wosho

Martin Frič sám byl jistou dobu alkoholik a o tom svinstvu (kterému tak moc i já holduji) natočil svůj nejniternější film, který alkohol ukazuje ve skutečném světle. Závěr je sice trochu výchovný- ten umře, ten skončí v blázinci, ten v kriminálu, ten zas v léčebně. Přesto je Dnes naposled jeden z mála filmů o tomto tématu a patří k tomu nej co u nás vzniklo. (27. 7. 2007)

dr.fish

Tak jsem myslel, že Ikarův pád je ojedinělým filmem o alkoholismu, teď vím, spletl jsem se. "Dnes naposled" je v podobném duchu, zde ovšem ještě stará garda prvorepublikových herců (štěpánek, Mareš aj.), kterým přihrává už generace nová (Sovák, Ráž, Menšík). Vskutku syrové drama o chlastu, kdy jsem sám byl zvědav, kam až Frič je schopen ve své reportáži zajít. A zašel až na konec. Byl to zkrátka machr....a já přestávám pít...dnes naposled...90 % (11. 12. 2011)

xaver

Tak si myslím, že tento snímek je hodně přečeňován. Alkoholismus je problém starý jako lidstvo samo, chlastalo se ve všech dobách, před bolševikem, za bolševika i po bolševikovi a dramata kolem toho a snaha o léčení budou pořád stejné. Někdo to vníma víc optimisticky, někdo míň, ale faktem zůstává, že vyléčit alkoholika je téměř nemožné. (18. 4. 2012)

Amper01

Možná proto, že jsem abstinent mě tento snímek vůbec nezaujal - v podstatě jsem se nudil... (3. 4. 2012)

BigBang

Výjimečně podařený film. Pouštěli jsme si ho s přáteli pravidelně, dokonce jsme si dvakrát zařídili i soukromou projekci v kině. Časem jsem zjistil, že nejsme sami, kdo tento film uctívají. Je něco na tom filmu, co je strašně realistické: snad ta celková bezútěšnost, kde jde všechno od devíti k pěti a kde jako jediné světlo vystupují ženské postavy, coby praví andělé. Herecké výkony jsou vynikající. Zmiňme p. Menšíka, v mladých letech vždy záporák (i zde), p. Brodského (velice mladý, přesto už hrál starého obchodníka), p. Sováka (rezignovaný záporák). Slovem "hláška" jsme všichni přesyceni. Přesto sem asi patří poznámka, že výroky z filmu používáme s přáteli obdobně jako zlidovělé sentence z Cimrmana, protože zachycují důležité životní průšvihy. (24. 7. 2011)

betrand

Tento film se opravdu v protialkoholních léčebnách promítá. Na jeho existenci mě upozornil kamarád, pro kterého jeho shlédnutí v jmenované instituci znamenalo celoživotní zážitek. Může být, film je trošku tezovitý, zhuštěný, to ale na jeho působivosti nic neubírá. Psychika člověka nemocného a morálně zesláblého alkoholismem, který se bez mrknutí oka zaplétá do pavučiny lží, jen aby nemusel sobě a okolí přiznat svoji slabost, a pro kapku šňapsu schopného zruinovat životy všech, je tu díky nadpozemským hereckým výkonům podána v dokonale výstižné filmové zkratce. A já se ptám: kde jsou dnes takové filmy? Odpověď : v době, kdy je chlastání celonárodně uznávaným a adorovaným sportem není o takové kusy zájem, milý pane Bertrande. (12. 11. 2009)

Loleq7

Filmů o alkoholu jsem mnoho neviděl. Tento je však svým způsobem vyjimečný. Tento film je sondou do života několika pravidelných štamgastů s různým vztahem k alkoholu. Jsou zde zachyceny snad všechny fáze alkoholismu - úplný začátečník i člověk, který je se svým osudem smířený. Film zobrazuje alkoholismus v plné kráse.

Lidé jsou skutečně v situaci, ze které není úniku. Film nezbyvá než vše doporučit. K dnešnímu dni zde má 797 hodnocení a obecně si myslím, že není příliš známý, což je ale kurevská škoda, neb se jedná o problém maximálně aktuální. A aktuální je bezmála 100 let. 3* (2. 1. 2013)

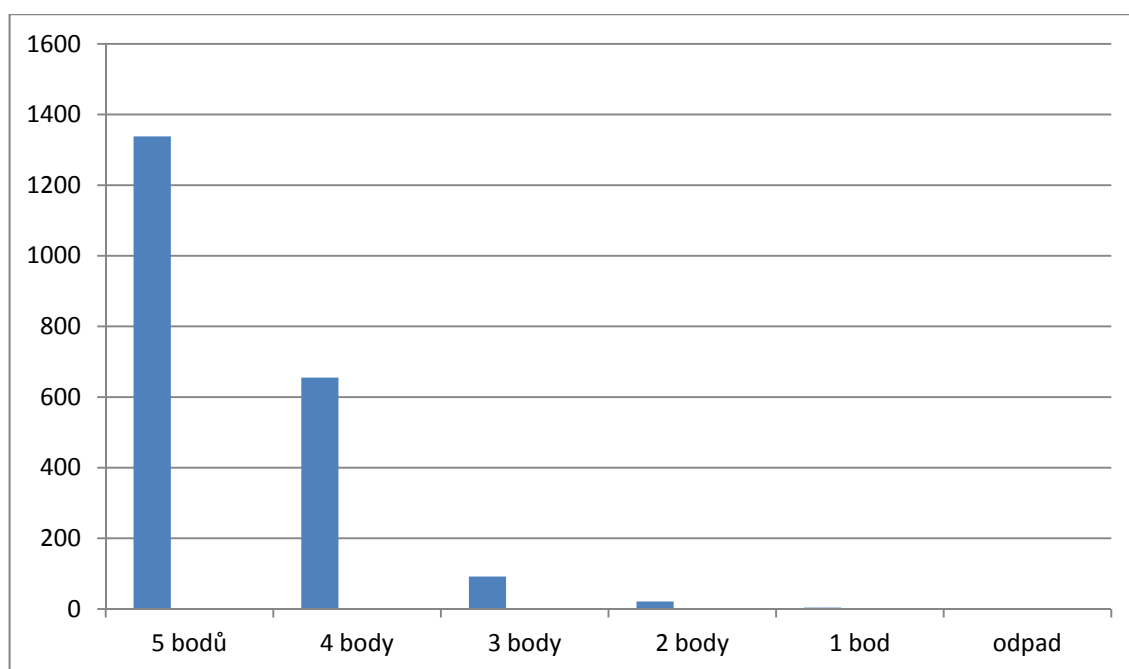
Dílčí závěr:

Film, který vypráví o několika lidských osudech obětí alkoholu, natočil v roce 1955 režisér Martin Frič. Reálie filmu tvoří Praha padesátých let a je v černobílé verzi. Tento fakt může některé, zvláště mladší diváky napoprvé odradit neboť jej budou považovat za film „pro pamětníky“.

Diváci oceňují herecké výkony hvězd českého filmu a prokazují znalost souvislostí filmu a skutečných životů herců, kteří se reálně s problémem alkoholové závislosti střetli. Jmenujme V. Menšíka, J. Sováka, J. Mareše a také samotného režiséra M. Friče. „*Martin Frič sám byl jistou dobu alkoholik a o tom svinstvu (kterému tak moc i já holduji) natočil svůj nejniternější film, který alkohol ukazuje ve skutečném světle.*“ Poznává uživatel **wosho**. Drama Dnes naposled si našlo své diváky, jak dokládá ohlas nicku **BigBang**: „*Výjimečně podařený film. Pouštěli jsme si ho s přáteli pravidelně, dokonce jsme si dvakrát zařídili i soukromou projekci v kině. Časem jsem zjistil, že nejsme sami, kdo tento film uctívají.*“ Uživatel **bertrand** poznává fakt, který bych rád zdůraznil a to, že si diváci těchto filmů sami dají navzájem vědět o jejich existenci a tím se podílejí na jejich popularizaci a šíření: „*Na jeho existenci mě upozornil kamarád, pro kterého jeho shlédnutí v jmenované instituci (protialkoholní léčebna, pozn. autora) znamenalo celoživotní zážitek.*“ A zároveň se dodává: „*A já se ptám: kde jsou dnes takové filmy? Odpověď: v době, kdy je chlastání celonárodně uznávaným a adorovaným sportem není o takové kusy zájem, milý pane Bertrande.*“ Ještě bych rád uvedl reakci diváka **Aidan**, z níž je jasně znát účinek, který snímek má na svého konzumenta: „*Úžasný závěr. Zacpával jsem si uši, odvracel zrak, chodil jsem po místnosti, abych unikl pocitu trapnosti. Před prstem, který varovně kynul "Takhle to dopadá", však nebylo kam utéci.*“

Ikarův pád (1977)

Hra Jiřího Hubače, vyznamenaná na MTF Zlatá Praha 1977 a na MTF Monte Carlo 1978, patří k nejvýznamnějším dílům české původní televizní tvorby. Dramatický příběh otce, syna a celé rodiny řeší závažný sociální problém, který s sebou přináší nebezpečí alkoholismu. Otec Kára, hudebník v baru, propadá alkoholu natolik, že to ohrožuje rodinné soužití. Matka, která vidí, jak se partner mění, nemá už sílu znovu uvěřit jeho slibům a hledá východisko v novém vztahu. Jediný, kdo otcovi věří, je syn Ondřej. Přesvědčí otce, aby se šel dobrovolně léčit. Předností Hubačova dramatického talentu je hluboký pohled na osudy postav a jejich okolí, schopnost vytvářet živé a pravdivé charaktery. V roli Káry v inscenaci Františka Filipa z roku 1977 vytvořil Vladimír Menšík jednu ze svých nezapomenutelných postav. *(oficiální text distributora)*

Obr. 2 Graf bodového hodnocení filmu Ikarův pád

Celkový počet respondentů podílejících se na hlasování o oblíbenosti a kvalitě filmu Ikarův pád ke dni 4. února 2013 v 14,30 hod. byl 2110 respondentů.

Z těchto respondentů:

1338 respondentů film ohodnotilo pěti body

655 respondentů film ohodnotilo čtyřmi body

92 respondentů film ohodnotilo třemi body

21 respondentů film ohodnotilo dvěma body

4 respondenti ohodnotili film jedním bodem

Žádný respondent neoznačil film za odpad

Tyto hodnoty jsou zaneseny v grafu č. 2

Celkově film Ikarův pád, dosáhl míry oblíbenosti u hodnotících diváků **91 %**. Další kategorii tvoří respondenti, kteří se označili za fanoušky tohoto filmu a to v počtu: 21 respondentů.

K filmu Ikarův pád, bylo napsáno celkem 103 komentářů. Autor z nich vybral následující ohlasy a v zájmu zachování autenticity je ponechal v jejich původní podobě, tj. včetně pravopisných a stylistických chyb.

Zdroj: www.csfd.cz

Mahalik

Není alkádo jako alkádo. Otec Kára sice miluje lahev víc, než svoje zdraví, ale když je v lihu, mluví o hvězdách a používá filozofické metafory, čímž si mne omotal řádně. Nejradši bych použil nějaký žargon, kterým bych vyjádřil svůj despekt k chlastu. Není nic horšího, než vidět, jak se z rodinného příslušníka stala obří láhev. Zkušenosti jsou zkušenosti. Jenže při perfektním scénáři a laskavým projevu PANA Menšíka jihu... Na zdraví!!! (27. 5. 2010)

Sarkastic

No, čekal jsem nadprůměrný příběh, ale to co jsem zhlédl předčilo moje očekávání. Naprostý herecký koncert pana Menšíka. Film o závislosti na alkoholu a marný boj proti ní. Ten konec se mi moc líbil, jak otec dospěl k tomu, že už na svoji závislost sám nestačí a rozhodl se jít léčit kvůli své ženě a synovi, které bezvýhradně miloval. (6. 7. 2008)

stration

Vždycky si na to vzpomenu, když mám kocovinu. Nejlepší role Vladimíra Menšíka. Syrové až hnusné. Ale bohužel pravdivé. (17. 2. 2009)

Richard Ba

Peklo, ktoré prežívajú alkoholici bolo zachytené perfektne na plátno. Najprv pil, lebo mu bolo zle. Potom mu bolo stále horšie, a tak pil viac. Potom svojimi stavmi otrávil životy svojich najbližších. Zostáva sám, hoci má stále jedného, až dokonca verného, priateľa - fľašu... Fľaša je výborný priateľ. Počúva, vždy keď sa jej prihovárate. Ak máte starosti, je vždy na mieste.____ Nie je to náhoda, že práve táto geniálna herecká spoveď pochádza z Československej produkcie. Hoci vznikla v časech veľkej cenzúry, zostáva transcendentálnou výpoveďou o útrapách alkoholizmu, ale hlavne o útrapách alkoholikov. Dráma perfektne gradujúca, ktorá ma úplne strhla po prvých minútach. (20. 12. 2009)

velcin

Je ťažké opustiť alkoholika , keď ho milujete. Kto mu potom pomôže ?? (5. 1. 2013)

tuntavala

Je možné odpustit' závislym lidem? Co pro ne lepsiho muzeme udelat? (16. 3. 2010)

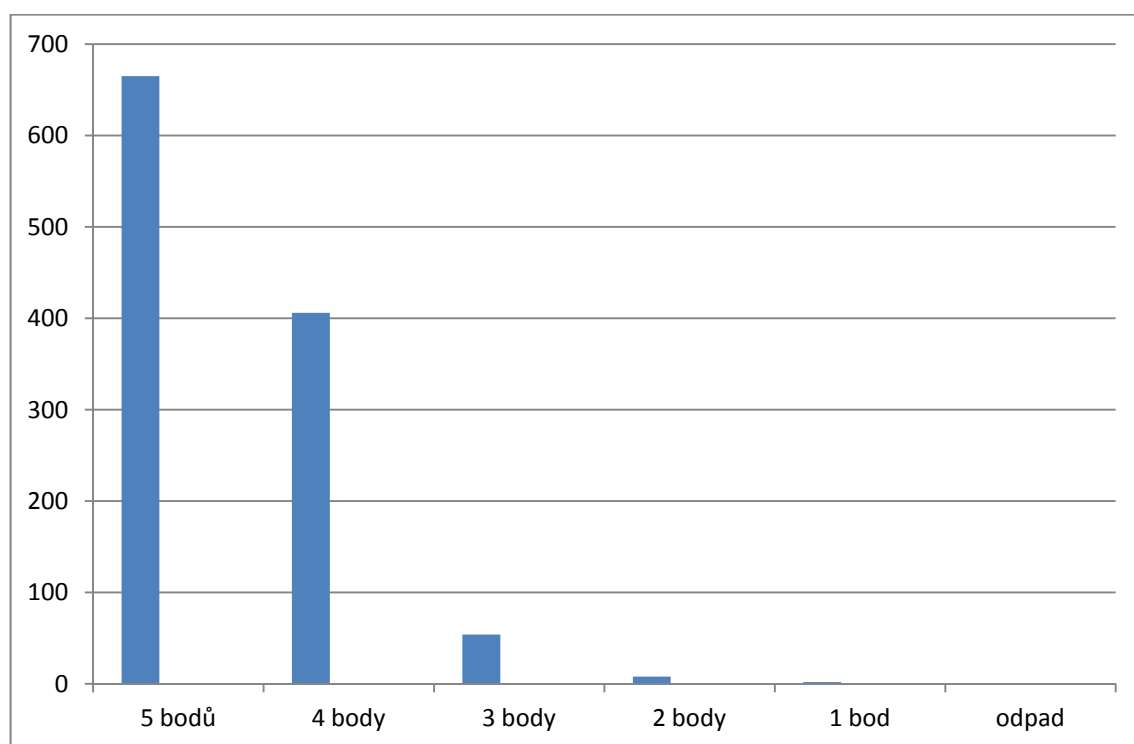
Dílčí závěr:

Televizní inscenace dramatu scénáristy Jiřího Hubače a režiséra Františka Filipa Ikarův pád se stala zásadní a nekompromisní obžalobou alkoholové závislosti. Na příkladu osobnosti klavíristy Jana Káry v mistrném podání herce Vladimíra Menšíka ukazuje, kam se může člověk závislý na alkoholu propadnout. Přichází o rodinu, zaměstnání i o vlastní sebeúctu. Respondenti především kladně hodnotili přesvědčivé herecké výkony a zvláště projev Menšíkův. Stejně tak sklidily ovace i scénárista a režisér. Uživatel **Sarkastic** to vyjadřuje takto: „*No, čekal jsem nadprůměrný příběh, ale to co jsem zhlédl předčilo moje očekávání. Naprostý herecký koncert pana Menšíka. Film o závislosti na alkoholu a marný boj proti ní. Ten konec se mi moc líbil, jak otec dospěl k tomu, že už na svoji závislost sám nestačí a rozhodl se jít léčit kvůli své ženě a synovi, které bezvýhradně miloval.*“ Nick **Mahalik** je osloven Károvou posedlostí

ve vztahu k alkoholu: „Není alkádo jako alkádo. Otec Kára sice miluje lahev víc, než svoje zdraví, ale když je v lihu, mluví o hvězdách a používá filozofické metafory, čímž si mne omotal řádně. Nejradši bych použil nějaký žargon, kterým bych vyjádřil svůj despekt k chlastu.“ Stejně reaguje i nick **Richard Ba**: „Najprv pil, lebo mu bolo zle. Potom mu bolo stále horšie, a tak pil viac. Potom svojimi stavmi otrávil životy svojich najbližších. Zostáva sám, hoci má stále jedného, až dokonca verného, priateľa - fľašu...“

Tažní ptáci (1983)

Volné pokračování filmu Ikarův pád se věnuje dalším osudům pianisty Káry (Vladimír Menšík), který se rozhodl bojovat s démonem alkoholu. S podporou rodiny nastupuje do protialkoholní léčebny. V léčebně si postupně zvyká na nové prostředí a tvrdý denní režim. Seznámí se také s několika pacienty, asi nejbliže pozná alkoholika Fendrycha (Vlastimil Brodský). Začíná zápas člověka o nabytí nové sebeúcty a obnovu narušených vztahů s okolím. *(oficiální text distributora)*

Obr. 3 Graf bodového hodnocení filmu Tažní ptáci

Celkový počet respondentů podílejících se na hlasování o oblíbenosti a kvalitě filmu Tažní ptáci ke dni 29. prosince 2012 v 10,50 hod. byl 1136 respondentů.

Z těchto respondentů:

665 respondentů film ohodnotilo pěti body

406 respondentů film ohodnotilo čtyřmi body

54 respondentů film ohodnotilo třemi body

8 respondentů film ohodnotilo dvěma body

2 respondenti ohodnotili film jedním bodem

1 respondent označil film za odpad

Tyto hodnoty jsou zaneseny v grafu č. 3

Celkově film Tažní ptáci, dosáhl míry oblíbenosti u hodnotících diváků **90 %**. Další kategorii tvoří respondenti, kteří se označili za fanoušky tohoto filmu a to v počtu: 2 respondentů.

K filmu Tažní ptáci, bylo napsáno celkem 47 komentářů. Autor z nich vybral následující ohlasy a v zájmu zachování autenticity je ponechal v jejich původní podobě, tj. včetně pravopisných a stylistických chyb.

Zdroj: www.csfd.cz

CageDepp

Přišlo mi to daleko lepší než Ikarův pád. Hlavně dějově to bylo lepší a Vlastimil Brodský to zahrál dost věrohodně, jako kdyby byl alkoholik se vším všudy. A Zedníček ten tam byl jenom na okrasu, protože od pohledu abstinent. Ve Fendrychovi jsem se trochu viděl taky bych nutil dát si sklenku. (11. 11. 2011)

Sfinkter

Menšík v dramatické roli má pro mě mnohem větší váhu než jeho bavičské výstupy. Je vidět jeho ohromná inteligence a neuvěřitelný cit pro herectví, který zde dotahuje na samý vrchol. Tažní ptáci jsou určitě smutným filmem, ale stále se nám s pohledem na hejna svobodných opeřenců zjevuje pro hlavní hrdiny jakási naděje či touha

po svobodě, která je však zahalena v alkoholovém oparu a cesta k ní je až příliš trnitá. (28. 5. 2010)

Ferinka

Kinematografie 80. let není zrovna moje oblíbené období, ale v českých vodách se přeci jen našly zajímavé věci, které stojí za to zkouknout. Téma alkoholismu u nás nebylo asi úplné tabu, určitě se o něm ale taky běžně nemluvalo a netočilo. Tažní ptáci jsou takovým okénkem do uzavřené společnosti nevšedních lidí, závisláků, psanců, i normálních otců od rodin a doktorů filosofie. Vůči průběhu filmu nemůžu nic namítnout, ale k jeho konci ano - bylo zřejmě cílem, aby vyzněl neutrálně, s trochou dávky optimismu a očekávání, že nic není rozhodnuto, já bych dala ale přednost nějakému rezolutnějšímu vyznění, které by z filmu udělo ono drámo, kterým tento problém často končí. btw - necítila jsem se úplně nejlíp, když jsem během Tažných ptáků vyzunkla několik skleniček vína. (20. 3. 2012)

xaver

Vynikající herecké obsazení a vynikající herecké výkony. Snímek ale celkově působí dost depresivně, stejně jako předešlý. Pokud je určen především abstinentům, aby nezačali chlastat, tak to se režisérovi Filipovi celkem podařilo. Ale pochybuji, že odradí nějakého alkoholika. Těm už většinou nepomůže ani protialkoholní léčebna. Ale jako zamyšlení o účelnosti vynakládání obrovských finančních prostředků na léčení alkoholiků dobrý. Z tohoto pohledu je film hodně nadčasový. Dnes se navíc k alkoholu přidali v doslova masovém měřítku i drogy. (23. 4. 2012)

dobytek

Tak tohle pokračování se mi líbilo teda víc než Ikarův pád. Aspoň jsem se podíval, kde jednoho dne skončím. Na takovém pokoji s Menšíkem, Brodským, Somrem, Cupákem a Zedníčkem bych to docela bral :-). (11. 9. 2011)

vilicek77

Mě tento film zaujal o poznání více, než Ikarův pád....ačkoliv by mne zajímalo, jestli v nějaké protialkoholní léčebně funguje takový spravedlivý a pro svou věc zapálený pan primař a zbytek personálu. Tím se nechci nikoho dotknout, opravdu mě to zajímá. Taky se mi líbí, na obou filmech, že "protivníci" pana Menšíka nejsou tak

úplně padouši, nejsou možná tím, kým je vidí jeho postava, myslím především švagra Karla...dokážu pochopit každého z nich, možná proto bych v roli Jany Hlaváčové byla stejným váhavým střelcem, jako ona :-). Hercké výkony už byly popsány každým z vás, to je bez diskuze, líbí se mi i Blanka Bohdanová, která konečně jednou hrála "hodnou", byť ve vedlejší roli, no a Radovan Lukavský, to je prostě nádhera. (7. 8. 2012)

Kovaja

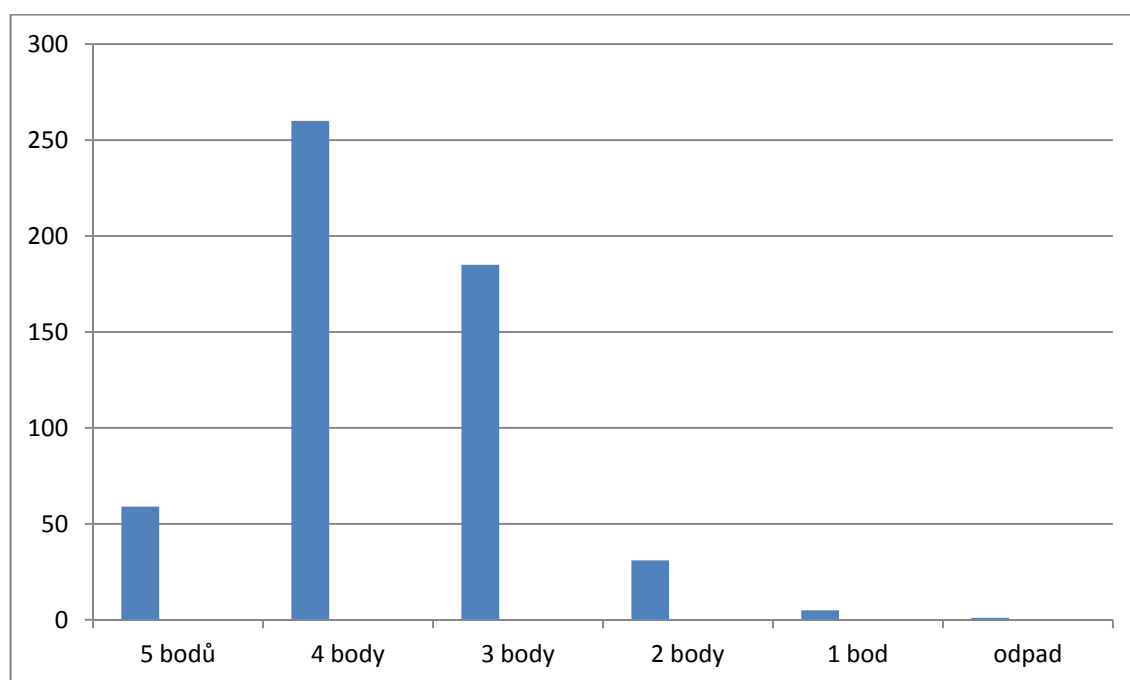
Na rozdíl od Ikarova pádu má tohle pokračování po celou dobu potřebnou šťávu a člověk jen žasne nad virtuozitou legendárních herců. Moc se mi libil Somr jako akurátní, pořádku milovný člověk. Brodský taktéž stojí za zmínku a o Menšíkovi se zmiňovat je celkem zbytečný, ten opět nehrál ale postavou žil. Jinak příběh nás zavádí do tzv. odmašťovny (protialkoholní léčebna) a ukazuje jak se pacienti rvou se svou závislostí: Moc zajímavé (9. 11. 2008)

Dílčí závěr:

Film Tažní ptáci je volným pokračováním televizní inscenace Ikarův pád. Tentokrát nás životní příběh alkoholika Jana Káry zavádí do protialkoholní léčebny, kam se dobrovolně odebral na léčení své závislosti na alkoholu. Máme možnost sledovat těžký boj pacientů i náročnou práci personálu léčebny. Tento film je dobře hodnocen jeho diváky. Cituji uživatele **vilicek77**: „*Mě tento film zaujal o poznání více, než Ikarův pád....ačkoliv by mne zajímalo, jestli v nějaké protialkoholní léčebně funguje takový spravedlivý a pro svou věc zapálený pan primář a zbytek personálu.*“ Nebo **Kovaja**: „*Na rozdíl od Ikarova pádu má tohle pokračování po celou dobu potřebnou šťávu*“. Je třeba reagovat na názor nicka **xaver**: „*Ale pochybuji, že odradí nějakého alkoholika. Těm už většinou nepomůže ani protialkoholní léčebna.*“ Existuje přece řada pacientů, kteří se díky odborné péči ze své závislosti vymanili a vrátili se zpět do aktivního života. Bohužel se zřejmě nenaplní optimistické přání uživatele **dobytek**: „*Aspoň jsem se podíval, kde jednoho dne skončím. Na takovém pokoji s Menšíkem, Brodským, Somrem, Cupákem a Zedníčkem bych to docela bral :-)*“

Hadí jed (1981)

Ani dcera nedokáže přemluvit Josefa Vinkláře, aby se zbavil své alkoholové vášně. Komorní psychologické drama o mladičké dívce, která se rozhodne vyhledat svého otce, jehož jméno i adresu zná jen ze zasílaných alimentů. Po rozpačitém shledání záhy pochopí, že otec, pracující na geologickém průzkumu, je těžký alkoholik, reagující tak na svůj zbabraný život. Stroze vyprávěný, komorně pojatý a černobíle natočený příběh se odehrává uprostřed zasněžených pustin a spoléhá na vynikající, oduševnělé herecké výkony. (oficiální text distributora)

Obr. 4 Graf bodového hodnocení filmu Hadí jed

Celkový počet respondentů podílejících se na hlasování o oblíbenosti a kvalitě filmu Hadí jed ke dni 5. února 2013 v 16,43 hod. byl 541 respondentů.

Z těchto respondentů:

59 respondentů film ohodnotilo pěti body

260 respondentů film ohodnotilo čtyřmi body

185 respondentů film ohodnotilo třemi body

31 respondentů film ohodnotilo dvěma body

5 respondentů ohodnotilo film jedním bodem

1 respondent označil film za odpad

Tyto hodnoty jsou zaneseny v grafu č. 4

Celkově film Hadí jed, dosáhl míry oblíbenosti u hodnotících diváků **72 %**.

K filmu Hadí jed, bylo napsáno celkem 42 komentářů. Autor z nich vybral následující ohlasy a v zájmu zachování autenticity je ponechal v jejich původní podobě, tj. včetně pravopisných a stylistických chyb.

Dionysos

Alkohol je mnohem horší než hadí jed - ten vás buď rychle zabije, nebo se dá proti němu zachránit sérem. Alkohol člověka ničí pomalu a léku na něj není. Nešťastník si musí z notorizmu pomoci sám svou vůlí, ale když se duševních sil nedostává.... Ani Josef Vinklář není schopen, poté co mu asi poslední záchranné lano hází znovu nalezená dcera, vybědnout z napolo sebelitostivého útěku od odpovědnosti, lidí a okolního světa. Závěrečné minuty jsou pro všechny, co se rádi napijí přes míru, dostatečným varováním. "A proč piješ?", zeptal se malý princ. - "Abych zapomněl" - "Nač abys zapomněl?" - "Že se stydím" - "A zač se stydíš?" - "Stydím se, že piji." (8. 8. 2012)

Enšpígl

Československý film měl v minulém století jednu obrovskou výhodu, měl neskutečně talentované herce a přesně toho využil i František Vlácil ve svém filmu Hadí jed. Většina příběhu se odehrává na jednom místě, ve čtyřech osobách, dvou maringotkách, v zimě a se spoustou sněhu. Je to málo, co ? Ale i tohle málo stačilo Vlácilovi k perfektní gradaci příběhu, uvěřitelnosti, že je hnusný počasí i když by na okna ťukaly sluneční paprsky a úplně to samý málo, stačilo i panu Vinklářovi k ukázce svého neuvěřitelného hereckého umění. Tak jako má pan Rudolf Hrušínský dar hrát svým pohledem, tak má pan Vinklář dar hrát svým hlasem, to je naprosto úžasný a obdivuhodný, co Josef Vinklář dokázal udělat sjedinou filmovou scénou pouhým tónem svého hlasu. (13. 2. 2010)

Radek 99

Dnes neprávem polozapomenutý film Františka Vláčila reflektující to, co hodně trápilo i jeho samotného - démon alkoholu, proklínaný (Zolův) Zabiják. Tenhle snímek je ale v kontextu Vláčilovy filmografie dosti odlišný, a možná právě z důvodu oné palčivé niternosti. Pryč je typický vláčilovský rukopis, zmizela příznačná poetizace a epická rozkošatěnost, zbyl jen stroze vyprávěný bazální příběh a komorní atmosféra. A velmi, velmi depresivní ladění celého bezútěšného vyprávění... Plus u Vláčila samozřejmě mimořádné herecké výkony všech hlavních představitelů... **Podobné filmy:** Ikarův pád, Tažní ptáci, Dnes naposled, Zjasnělá noc, Hodina klavíru, Dobří holubi se vracejí. (8. 10. 2008)

dobytek

Vinklář v jednom kuse chlastá a pořád slibuje, že přestane. Upřímně řečeno, bydlet někde v pustině v maringotce, když venku je asi -20°C, tak budu chlastat ještě víc a přestal bych možná až v létě. Jinak je to další z mnoha filmů, kde hlavní roli hraje alkohol. Osobně tohle téma nepovažuji zase za nic až tak extra zajímavého, protože když se budu chtít podívat na alkoholiky, tak mi stačí navštívit některé z místních barů. Zahraný je to dobře snad od všech herců, film působí hodně reálně a z televize na mě skoro šla zima. Nicméně téma mě zrovna dvakrát nezaujalo. **50 %** (11. 1. 2012)

Tiiso

Průměrně zpracovaný příběh ve kterém se prolínají dva velké životní okamžiky lidí. Jeden pojednává o alkoholismu, druhý pak o hledání dospívající dívky, nejen sebe samu, ale především svého otce. Konfrontace postojů mladého děvčete, v které se kříží pocit ze shledání a rozčarování s alkoholismu, kterým otec trpí je nejsilnějším dějovým okamžikem a okolo této konfrontace se děj vlastně točí. Snímek má kvalitní zpracování. Zimní nečas a opuštěnost pracovního místa působí dobře a vytváří ucházející atmosféru. Herecký výkon Svobodové oplývá určitou kvalitou a uvěřitelností. Naproti tomu výkon Vinkláře nebyl zdaleka tak přesvědčivý a závislost na alkoholu se mu nedařilo předvést v takové kvalitě jak jsem u tohoto herce zvyklý. Film je tedy pouze jen další v řadě z nekonečně podobných myšlenek týkající se zmíněného tématu. Děj je místy až nudný.

V některých momentech silný, v jiných naopak. Celková koncepce příběhu trpí touto nevyrovnaností a ubírá na výsledném zážitku. (13. 2. 2010)

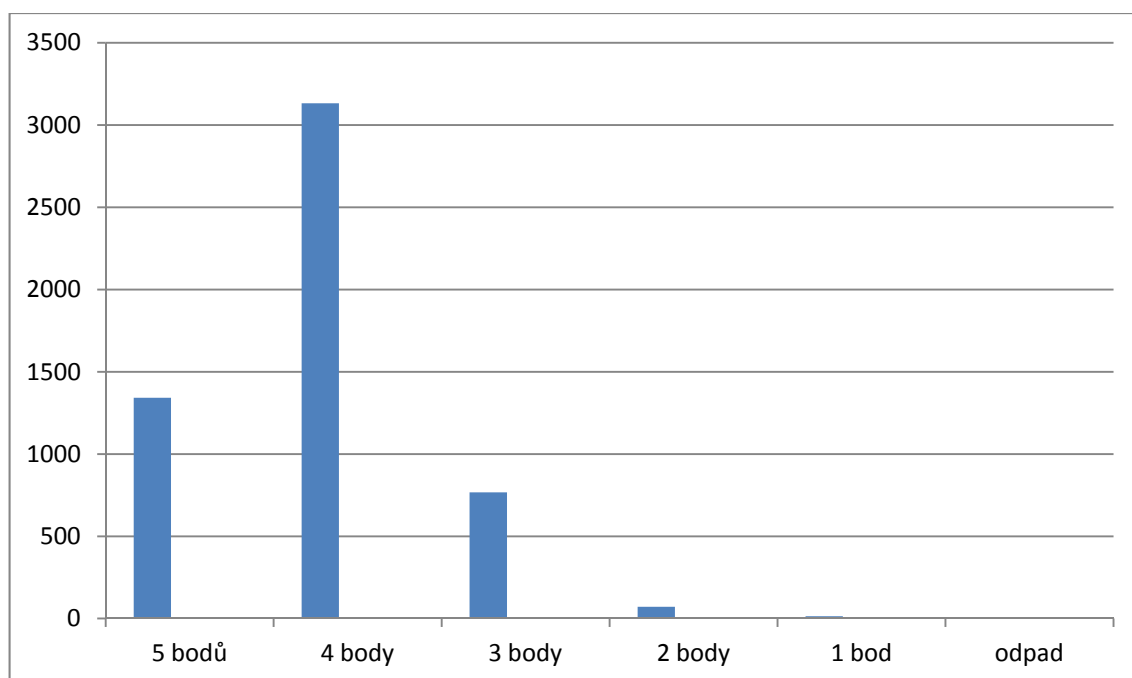
Dílčí závěr:

Film *Hadí jed* je respondenty vnímán lehce nadprůměrně. Z hodnocení je cítit ocenění pro poetiku filmu typickou pro režijní vedení Františka Vláčila. Diváci oceňují herecký výkon hlavního, i když negativního hrdiny v podání Josefa Vinkláře. Co je však důležité, že chápou situaci, kdy osamělost člověka dohání často do spárů alkoholové závislosti. Respondent pod nickem **dobytek** to vyjadřuje slovy: „*Upřímně řečeno, bydlet někde v pustině v maringotce, když venku je asi -20°C, tak budu chlastat ještě víc a přestal bych možná až v létě.*“ Z ohlasu diváka s nickem **Tiiso** je patné, že je vnímán i fakt konfrontace dospívající dcery s otcem, který je ovládán svojí vášní pro alkohol:

„ Konfrontace postojů mladého děvčete, v které se kříží pocit ze shledání a rozčarování s alkoholismu, kterým otec trpí je nejsilnějším dějovým okamžikem a okolo této konfrontace se děj vlastně točí.“

Dobří holubi se vracejí (1984)

Film je koncertem známých hereckých osobností z protialkoholní léčebny, kam se uchýlil muž středních let, aby se zbavil své závislosti. V léčebně je zosobněním krutosti ošetřovatel, který se sadistickým zadostiučiněním rozdává trestné body za sebemenší projevy nelibosti či revolty. (*oficiální text distributora*)

Obr. 5 Graf bodového hodnocení filmu Dobří holubi se vracejí

Celkový počet respondentů podílejících se na hlasování o oblíbenosti a kvalitě filmu

Dobří holubi se vracejí ke dni 1. února 2013 v 14,20 hod. byl 5330 respondentů.

Z těchto respondentů:

1342 respondentů film ohodnotilo pěti body

3132 respondentů film ohodnotilo čtyřmi body

767 respondentů film ohodnotilo třemi body

71 respondentů film ohodnotilo dvěma body

14 respondentů ohodnotilo film jedním bodem

4 respondenti označili film za odpad

Tyto hodnoty jsou zaneseny v grafu č. 5

Celkově film Dobří holubi se vracejí dosáhl míry oblíbenosti u hodnotících diváků **81 %**. Další kategorií tvoří respondenti, kteří se označili za fanoušky tohoto filmu a to v počtu: 24 respondentů.

K filmu Dobří holubi se vracejí, bylo napsáno celkem 155 komentářů. Autor z nich vybral následující ohlasy a v zájmu zachování autenticity je ponechal v jejich původní podobě, tj. včetně pravopisných a stylistických chyb.

Zdroj: www.csfd.cz

Karlos80

Toto by měli pouštět povinně všem dnešním alkoholikům (ale to i třeba zamenité Tažné ptáky nebo Ikarův pád), anebo je s tím alespoň strašit před spaním, a nad nimi by mohl stát sám vrchní ošetřovatel Masák (po nějakém čase skvělý záporák pana Hrušínského) se svými avantgardními léčebnými metodami s notýskem v ruce a rozdávat ty své černé puntíky:-) Velmi dobrý spíš dramatický film, místy s depresivní atmosférou (šikana, beznaděj, ponížení, bolest) ale hlavně s opravdu mimořádným hereckým obsazením. Každý zahrál tak jak jen to bylo v jeho silách, tedy víceméně dobře:-) (19. 5. 006)

Renton

Scénář: Dušan Klein, Ladislav Pecháček .. *Každý člověk má svoji závislost. Jen se s ní nesmí potkat...*Výtečná a nadčasová (stále platná) tragikomická záležitost ze světa alkoholiků. Díval jsem se na to po pátečním celonočním tahu a i tak mám naštěstí k této proceduře ještě daleko :-)) Skvěle napsané a excelentně zrežirované dílko, kde se sešla vsutku pestrá paleta nezapomenutelných československých herců. Na Vladimíru Menšíkovi už jde bohužel vidět nemoc a nedostává se mu ani nějakého výraznějšího prostoru, zato despotický Rudolf Hrušínský nebo ústřední Milan Kňažko (na jehož roli by přesně sedl i takový Oldřich Kaiser) jsou výborní a plně přesvědčiví. Film, ze kterého si jistě něco každý odnese! Alespoň by měl... Škoda, že nám komercializace doby popřevratové zkurvila mnoho geniálních tvůrců, mezi které i pan Klein patřil. (6. 12. 2008)

paascha

mé závislosti na čemkoli nikdy nenabýly sílu, aby mě přepraly, a proto si s nimi můžu bojovat sám. Bez zpěvu, komínků a blicích prášků, díky Bohu...:-) (10. 4. 2008)

WANDRWALL

Tenhle film byl v mém životě dosti významný. Tak se to hold seběhlo, že i on zasáhl do mého života. Ale čas vše hojí, pomalu sice, ale hojí. Poslední film V. Menšíka. Film

sám o sobě je ukázkou nejrůznějších lidí co propadli a zápolí s problémem alkoholismu, a jejich charaktery jsou ukázány jen povrchně a učebnicově. Ovšem co říká primář, to jsou věty, které platí neustále a budou platit. (4. 9. 2010)

Marthos

"Žít jako člověk, chtít lepším být, pracovat pilně, přestat už pít, líbat svou ženu, rodiče ctít, dětem svým příkladem jít. Můj bratře v bílém, pomoz mi žít, pomoz mi hledat, pomoz mi chtít, pomoz mi dávat, pomoz mi brát, pomoz mi zas rovně stát." Ponořit se do myšlenek notorických alkoholiků je jednou z nejtěžších disciplín, zvláště u těch, kteří tomuto mámení nikdy nepodlehli v tak intenzivní míře, aby byli schopni důkladně interpretovat jejich pocity i pohnutky. U Ladislava Pecháčka bylo toto poznání o něco snazší díky jeho bývalé profesi; konfrontace se získaným materiálem tu měla nepochybně svůj úkol. Záměr umístit příběh do ponurého areálu barokního zámku, v němž je zřízena protialkoholní léčebna s "avantgardními" metodami, se vyplatil zejména v případě kamery, ale výborně zapadá i do představy bezvýchodného stavu jednotlivých pacientů. Jestliže režisér Dušan Klein hovoří v přiloženém bonusovém komentáři o seskupení tehdejší herecké elity, nelze k tomu dodávat cokoli bližšího. Vedle výborného Milana Kňážka v zajímavě podané roli přemýšlivého idealisty zaujme samozřejmě tyranizující ošetřovatel Rudolfa Hrušínského, ale nezanedbával bych ani pestré složení mužského kolektivu, neboť každý se v léčebně ocitl z různých důvodů. Naprosto výjimečný je výkon Zdeňka Řehoře, u Miroslava Macháčka lze předpokládat trpkou osobní zkušenost, stejně jako u tehdy již zesláblého a nemocí strhaného Vladimíra Menšíka. Nepředstíraná závažnost zvoleného tématu přímo vybízí k zamyšlení nad vlastním životem a tím, že se film neuchyluje k moralizování hledá východisko v názoru, že užívat bychom měli všeho s mírou. Alkoholů i knih. Záleží jen na nás, čemu nakonec propadneme. (28. 8. 2010)

Anglie

Drama z protialkoholní léčebny za účasti tehdejší herecké špičky. Poslední role Menšíka. Kňážko v hlavní roli je výborný!! Někteří herci ani moc hrát nemuseli, protože byli alkoholiky i v soukromém životě. (27. 3. 2003)

kingik

Hodně chlastu a pak následné léčení z něj. A martýrium podstoupí v tomhle filmu celá řada známých herců. Jen jsem čekal nějaký větší dopad na mě. Nestalo se, ale pro hvězdné herecké obsazení se film vyplatí vidět. Dušan Klein film nezvládl podle mých představ a drama z léčebny postrádá vypětí a lidskou souhru s divákem ke které nedošlo. Nesoucítil jsem s nimi, ale neodsuzuji je pro jejich slabou vůli. Nevím, co na tom chlastu měli, ale obávám se, že kdyby mně to řekli, tak začnu chlastat taky. Průměr. 50% (17. 6. 2012)

MrPierc

Alkoholik Lexa hledá příčinu své závislosti a chce se jí vůbec zbavit ? Veškeré naše trápení ovlivňuje minulost a proto většina lidí je na něčem závislá. Zapomenout, umrtvit mozek, chvíli nebýt sám sebou. Citlivě vyprávěná cesta závislého, který je po vyléčení k smíchu, protože okolní společnost stále holduje alkoholu a on svým naivním a čestným myšlením vyčuhuje z řady. (15. 3. 2011)

FireTight

Když mi máti zhruba po prvních deseti minutách řekla, že se ve filmové léčebně používá (snad si to jméno pamatuju dobře) "Skácelova metoda" a že se u nich v brněnském blázinci používá taky, čekal jsem pln očekávání hodně. Ale tohle vážně ne. Popravdě, pokud má jejich léčba naprosto stejný průběh a po ústavu pobíhá podobně hnusný, slizký, nechutný hlavní ošetřovatel jako ve filmu (pan Hrušínský byl fakt geniální herec), budu si celý život dávat na toho parchanta (alkohol) pozor. Protože já bych takovou buzeraci se svojí povahou asi těžko snášel... Každopádně, taková přehlídka skvělých hereckých výkonů se jen tak často nevidí a jsem rád, že Vladimírovi Menšíkovi herecká rozlučka vyšla až tak dobře. Jen teda s tím krkáním do ucha... já vám nevím, ale kdyby mě měla vzrušovat taková blbůstka, tak bych si připadal blbě. Ale jak už jsem napsal, "Dobří holubi se vracejí" je film se skvělými hereckými výkony, skvělých hlášek a spousty dobrých životních rad. (16. 1. 2011)

DooFooS

Jsou filmy, z kterých si pár měsíců po jejich shlédnutí nepamatuji ani okénko a pak jsou ty druhé, kde si některou scénu z hlavy naopak nevymažu, ani kdybych chtěl... Pijou všichni, co se vrátili, jen říkají, že ne a mají to pod kontrolou. (19. 1. 2009)

lubospoti

Těžký je život alkoholika. Ještě těžší je život alkoholika v protialkoholní léčebně. Ale úplně nejtěžší je zařadit se potom do normálního života. (5. 1. 2013)

Dílčí závěr:

Filmem Dobří holubi se vracení, přinesl jeho režisér Dušan Klein neotřelý způsob pohledu na problematiku alkoholové závislosti. Zabývá se zde střetem jedince závislého na alkoholu, který je však odhodlán se svojí nemocí bojovat a zdánlivě nepochopitelnou a šikanózní mašinerií protialkoholní léčebny. Platí zde pořekadlo „na hrubý pytel, hrubá záplata“? Či zde spíše účel světí prostředky? Nicméně vyjádřeno slovy uživatele **FireTighta**: *„Popravdě, pokud má jejich léčba naprosto stejný průběh a po ústavu pobíhá podobně hnusný, slizký, nechutný hlavní ošetřovatel jako ve filmu (pan Hrušínský byl fakt geniální herec), budu si celý život dávat na toho parchanta (alkohol) pozor.“* Film nám také bez obalu servíruje jak vypadá následné začlenění vyléčených pacientu zpět do života, kdy jsme svědky nejednoho selhání a zklamání. Slovy **lubospotiho**: *„Těžký je život alkoholika. Ještě těžší je život alkoholika v protialkoholní léčebně. Ale úplně nejtěžší je zařadit se potom do normálního života.“* Závěrem bych ještě rád citoval uživatele **DooFooS**: *„Jsou filmy, z kterých si pár měsíců po jejich shlédnutí nepamatuji ani okénko a pak jsou ty druhé, kde si některou scénu z hlavy naopak nevymažu, ani kdybych chtěl...“* Těmito slovy vyjadřuje cíl této práce, totiž fakt, že filmy se silným sdělením zaujmou diváka a takříkajíc se mu „dostanou pod kůži“. Divák o nich přemýšlí a snad si i bere poučení pro své další jednání.

Závěr

Jak bylo již napsáno v úvodu této práce, alkohol i film jsou dva velké fenomény ovlivňující naši společnost.

Koncem 19. století spisovatel Émile Zola ve svém románě „Zabiják“ poodhalil varovný fakt, jakou hrozbou může být alkohol jak pro jedince, tak i pro celou lidskou společnost. Jedná se o problém, s nímž se lidstvo potýká již celá staletí a na různém stupni svého vývoje nachází více či méně účinná řešení.

Bohužel ani naše současná společnost není vůči působení alkoholového zla imunní. Alkohol jako tradiční a tolerovaná droga má své kořeny hluboko v půdě sociální, psychologické i biologické.

Alkohol trvale provází člověka v jeho šťastných chvílích i v okamžicích strastí a smutku. Často je vyhledáván právě v zátěžových situacích. Za pomoci alkoholu se snažíme řešit nám nepříjemné situace a tišit naše problémy – to však je velmi krátkozraké a nebezpečné jednání. Stáváme se tak špatným příkladem pro naši dospívající mládež. Nezřídka pro naše vlastní děti.

Filmové umění rovněž provází náš život a zapadá do naší společnosti. Na rozdíl od nebezpečí alkoholu však naši společnost neničí, ale naopak se ji snaží kultivovat. Film je médium, přinášející zábavu i poučení širokým vrstvám společnosti. Vzhledem ke své rozšířenosti a snadné dostupnosti má filmové umění dar působit na své konzumenty v masovém měřítku. Tohoto faktu jsem se rozhodl využít ve své práci.

Tato bakalářská práce je koncipována do dvou částí. V první kapitole teoretické části bakalářské práce se zabírám historií alkoholu. Dále věnuji pozornost charakteristice a typologii osob závislých na alkoholu a zabývám se abúzem alkoholu, spolu s jeho stádií a varovnými signály. Ve druhé kapitole teoretické části popisuji alkoholovou závislost dle Mezinárodní klasifikace nemocí. Velkou pozornost věnuji znakům, které jsou signifikantní pro alkoholovou závislost. Třetí kapitolu jsem věnoval velké osobnosti českého filmu, herci Vladimíru Menšíkovi. Důvodem bylo nejen jeho mistrné herectví, které máme tu čest obdivovat hned ve čtyřech z pěti hodnocených filmů s tématem alkoholu, jimž se tato práce věnuje, ale i jeho velmi osobní zkušenost se závislostí na alkoholu.

V části praktické jsem provedl rozbor pěti významných českých filmových děl, která se zabývají alkoholovou závislostí a s ní spojenými patologickými jevy ve společnosti. Poté jsem provedl šetření na základě oblíbenosti a sledovanosti zmíněných filmů u respondentů. Analyzoval jsem jejich postřehy, názory a postoje. Z tohoto šetření jsem posléze vyvodil příslušné dílčí závěry.

Cílem této bakalářské práce bylo přispět novými poznatky, které budou moci být využity v oboru sociální pedagogiky. Konkrétně v preventivní činnosti zaměřené na naši mladou generaci. Právě dospívající mladí lidé se stávají nejčastějšími oběťmi závislostí. Především závislosti na alkoholu. To je dáno jeho snadnou dostupností a společenskou tolerancí.

Myslím, že by bylo účelné a prospěšné seznamovat mládež se škodlivostí alkoholu a s varovnými důsledky jeho užívání.

Je však nutné používat k této činnosti prostředky, které mladé lidi náležitě zaujmou. Prostředky, které je osloví a oni nebudou mít pocit, že jsou nemístně mentorováni a zatěžováni suchopárnými argumenty.

Řešením by tedy mohlo být uvádění filmů s tematikou alkoholismu a následné společné besedy o problematice alkoholové závislosti. Místem takových setkání a besed mohou být samozřejmě vzdělávací zařízení či centra volného času popř. další místa určená potenciálním oběťmi závislosti.

Jsem si jist, že pokud mladého diváka filmové dílo dostatečně zaujme, je sám ochoten se podílet na jeho další popularizaci mezi svými vrstevníky. Sám bude aktivní na příslušných internetových fórech či na sociálních sítích.

Dalším možným počinem by mohlo být vytvoření koncipovaného filmového pásma, kde by byly uvedeny stěžejní okamžiky jednotlivých filmů, které by varovně zdůrazňovali nebezpečnost alkoholové závislosti.

Dnes je již jisté, že preventivní opatření jsou tím neoptimálnějším řešením jak mladou generaci „vzdálit“ od nežádoucího užívání a vlivu alkoholu.

Seznam použité literatury

- [1] BOUČEK, Bohuslav. *Alkohol zlo sociální*. Praha: ČOS, 1947, 64 s.
- [2] CSÉMY, Ladislav, NEŠPOR Karel. *Léčba a prevence závislosti: příručka pro praxi*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1996, 199 s. ISBN 80-851-2152-2
- [3] HOSEK, Jan. *Sám proti alkoholu*. 1. vyd. Praha: Grada, 1998, 182 s. Psychologie pro každého. ISBN 80-716-9624-2
- [4] KOPECKÁ, Slávka, HUBAČ Jiří. *Vladimír Menšík: pocta Vladimíru Menšíkovi*. Praha: Humor a kvalita, 1993. ISBN 80-900-7763-3
- [5] KUBIČKA, Luděk. *Sborník studií o abúzu alkoholu a jiných návykových látek: pro vnitřní potřebu psychiatrických a psychologických zařízení*. Praha: Výzkumný ústav psychiatrický, 1982, 293 s.
- [6] MARHOUNOVÁ, Jana, NEŠPOR Karel. *Alkoholici, fetišáci a gambléři*. 1. vyd. Praha: Empatie, 1995, 110 s. ISBN 80-901-6189-8
- [7] MENŠÍK, Vladimír. *Stromeček mého veselého života*. Editor Olga Menšíková. Praha: Český spisovatel, 1993. ISBN 80-202-0452-0
- [8] NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 173 s. ISBN 978-807-3679-088
- [9] PECHÁČEK, Ladislav. *Dobří holubi se vracejí*. Praha: XYZ, 2009, 301 s. ISBN 978-80-7388-181-8
- [10] ŘEHAN, Vladimír. *Závislost na alkoholu a jiných drogách - psychologický přístup*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994, 77 s. ISBN 80-7067-359-1
- [11] SKÁLA, Jaroslav. *Alkohol a jiné psychotropní drogy: abúzus a závislost*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1986, 92 s.
- [12] SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno!?*. 4. vyd. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n. p., 1988, 144 s.
- [13] TABUS, Robert. *Třináctý stupeň blaženosti*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1984, 154 s.
- [14] TÄUBNER, Vladimír. *Alkohol a mládež*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1989, 97 s. Studijní materiály na pomoc lektorům ČÚV Socialist. akademie ČSSR. ISBN 80-701-2001-0

- [15] BROŽOVÁ, Jana, CSÉMY, Ladislav, NEŠPOR, Karel. *Delirium tremens v České republice: strmý vzestup*, Zpravodaj drogového informačního centra, 2006, 51, s. 1 – 6
- [16] TESAŘ, Milan. *Causa Vladimír Menšík*. Reflex, 1999, 51, s. 3 – 66. Praha, Ringier ČR, a.s., ISSN 0862 – 6634
- [17] *Antabus – alkoholová reakce a dlouhodobá léčba Antabusem*. [online]. [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: [http://www.fno.cz/oddeleni-
psychiatricke/oddeleni-psychiatricke-odborne-ambulace](http://www.fno.cz/oddeleni-psychiatricke/oddeleni-psychiatricke-odborne-ambulace)
- [18] *Dobří holubi se vracejí*. [online]. [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/5244-dobri-holubi-se-vraceji/?expandUserList=1>
- [19] *Dnes naposled*. [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/3097-dnes-naposled/>
- [20] *Hadí jed*. [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: [http://www.csfd.cz/film/9337-
hadi-jed/?expandUserList=1](http://www.csfd.cz/film/9337-hadi-jed/?expandUserList=1)
- [21] *Ikarův pád*. [online]. [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/121879-ikaruv-pad/>
- [22] *Tažní ptáci*. [online]. [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: [http://www.csfd.cz/film/121880-tazni-ptaci/?expandUserList=1&ratings-
page=57](http://www.csfd.cz/film/121880-tazni-ptaci/?expandUserList=1&ratings-page=57)